

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

Minna Piispa
Laura Lappinen

MARAK – moniammatillista apua väkivallan uhrille

Arviointiraportti

TYÖPAPERI

TYÖPAPERI 21/2014

Minna Piispa ja Laura Lappinen

MARAK – moniammatillista apua väkivallan uhrille

Arviointiraportti

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

© Kirjoittaja ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-302-240-9

ISSN 2323-363X

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-240-9>

Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy
Tampere, 2014

Tiivistelmä

Minna Piispa ja Laura Lappinen. MARAK – moniammatillista apua väkivallan uhrille. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 21/2014. 43 sivua. Helsinki 2014.

ISBN 978-952-302-240-9 (verkkójulkaisu)

Moniammatillisen riskinarvioinnin kokous -menetelmän (MARAK) kokeilu käynnistyi Suomessa vuonna 2010 vuoden kestäväällä pilotilla ja jatkui hankkeena, jonka ensimmäisen vaiheen rahoitus päättyi maaliskuussa 2014. Tässä raportissa kootaan kokemuksia MARAK:sta ja annetaan suuntaviivoja mallin jatkokehittämiselle.

MARAK on Britanniaista lähtöisin oleva menetelmä, jolla pyritään auttamaan parisuhdeväkivallan korkean riskin uhreja tai sen väkivallan uhan alla eläviä henkilöitä. Ideana on laatia moniammatillisessa työryhmässä väkivallan uhrille tai uhan alla elävälle henkilölle turvasuunnitelma ja tätä kautta ehkäistä väkivallan uusiutumista sekä parantaa uhrin ja hänen perheensä turvallisuutta.

Kokemukset osoittavat, että MARAK -riskinarviointilomake on tehokas parisuhdeväkivallan kartoittamisen väline. Lomakkeen kysymykset ohjaavat työntekijää huomioimaan asiakkaan ja hänen perheensä tilanteen monipuolisesti ja kokonaisvaltaisesti ja helpottavat siten myös avun suunnittelua ja toteuttamista.

Työskentelyllä on pystytty vähentämään poliisin tietoon tulevan parisuhdeväkivallan uusiutumista. Runsaassa 70 prosentissa tapauksista toistuva väkivallan kierre saatiin katkaistua, eikä uusia rikosilmoituksia enää tullut poliisille puolen vuoden seurantajaksolla. Uhrien omat kertomukset tukivat tulosta, ja väkivallan ja vainon kokemukset olivat loppuneet.

Riskinarviointia ja MARAK-toimintamallia ei kuitenkaan edelleenkään tunneta riittävän hyvin eikä menetelmä ole levinnyt kaikkien toimijoiden käyttöön niillä paikkakunnilla, joissa malli on käytössä. Tunnettavuutta tulee parantaa tiedottamisen keinoin. Koulutusta lähisuhdeväkivaltailmiöstä ja riskinarvioinnista tarvitaan edelleen. Toimintaa tulee jatkossa kehittää ottaen huomioon paikalliset tarpeet ja erityispiirteet. MARAK nivotaan aina yhteen paikkakuntien omaan lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön ja käytössä oleviin toimintamalleihin, mikä helpottaa sen juurruttamista.

Hyvät kokemukset kannustavat levittämään toimintamallia koko Suomeen.

Avainsanat: riskinarviointi, parisuhdeväkivalta, väkivallan vähentäminen, moniammatillinen työ

Sammandrag

Minna Piispa och Laura Lappinen. MARAK – multiprofessionell hjälp till våldsoffer. Institutet för hälsa och välfärd (THL). Diskussionsunderlag 21/2014. 43 sidor. Helsingfors 2014.

ISBN 978-952-302-240-9 (nätpublikation)

Metoden med möten för multiprofessionell riskbedömning (MARAK) infördes i Finland år 2010 genom ett pilotförsök som varade i ett år och därefter fortsatte som ett projekt. Projektets första finansieringsskede tog slut i mars 2014. Denna rapport sammanställer erfarenheterna av MARAK och ger riktlinjer för vidare utveckling av modellen.

MARAK är en metod som härstammar från Storbritannien och som syftar till att hjälpa offer med hög risk för våld i parrelationen och personer som lever under ständigt hot om våld i parrelationen. Idén är att en multiprofessionell arbetsgrupp tar fram en säkerhetsplan för våldsoffret eller den person som lever under hot om våld. På så sätt förebyggs upprepning av våldet och förbättras offrets och familjens säkerhet.

Erfarenheterna visar att MARAK-blanketten för riskbedömning är ett effektivt redskap vid kartläggning av våld i parrelationen. Blankettfrågorna styr den anställda att beakta klientens och familjens situation på ett mångsidigt och övergripande sätt och underlättar således också planeringen och genomförandet av arbetet med att hjälpa.

Arbetet har lett till en minskning av de fall av återfall i våld i parrelationen som polisen får kännedom om. I drygt 70 procent av fallen kunde en återkommande cirkel av våld brytas, och inga nya polisanmälningar inkom under uppföljningsperioden på ett halvt år. Offrens egna berättelser gav stöd åt resultatet, och upplevelserna av våld och förföljelse upphörde.

Det finns emellertid ännu inte tillräckligt med kunskap om riskbedömningen och MARAK-modellen, och metoden har inte heller spridits till alla aktörer på de orter där modellen är i bruk. Det är viktigt att sprida information för att öka kännedomen om metoden. Det behövs fortfarande utbildning kring temat våld i parrelationen och riskbedömning. Verksamheten bör i fortsättningen utvecklas med beaktande av de lokala behoven och särdragen. MARAK sammanlänkas alltid med ortens eget arbete för att förebygga våld i nära relationer och med befintliga verksamhetsmodeller, vilket också underlättar förankringen.

De goda erfarenheterna sporrar till att sprida verksamhetsmodellen i hela landet.

Nyckelord: riskbedömning, våld i parrelationen, minskning av våld, multiprofessionellt arbete

Abstract

Minna Piispa and Laura Lappinen. MARAC – multiprofessional help for victims of violence. National Institute for Health and Welfare (THL). Discussion Paper 21/2014. 43 pages. Helsinki 2014.

ISBN 978-952-302-240-9 (online publication)

A one-year pilot of the Multi Agency Risk Assessment Conference (MARAC) method was launched in Finland in 2010. It was later continued as a project, March 2014 marking the end of the first stage of the project funding. This report describes experiences from MARAC and gives guidelines for further development of the method.

The MARAC method has its origins in the UK, and it aims to help high-risk victims of domestic violence or potential victims. The underlying idea is that a multiprofessional team draws up a safety plan for victims or potential victims of violence. The purpose of the plan is to prevent recurrence of violence and improve the safety of victims and their families.

Experience shows that the MARAC risk assessment form is an effective way to review domestic violence. The form questions guide professionals to consider the situation of clients and their families comprehensively from different perspectives. The form also helps professionals to plan how to arrange help for clients.

The MARAC method has successfully reduced the number of recurrent domestic violence reported to the police. The spiral of recurring violence was cut in more than 70 per cent of the cases, and no new reports of recurring violence were filed with the police during the six-month follow-up period. Victims themselves reported similar results, and they no longer felt threatened by violence and persecution.

Domestic violence risk assessment and the MARAC method are, however, still relatively unknown, and not all actors use the method in the municipalities where the method has been officially adopted. Familiarity with the method should be enhanced through means of communications. There is still need for training on domestic violence and risk assessment. The method should be further developed to respond to local needs and characteristics. MARAC is always weaved into the domestic violence prevention work and practices already in place in the municipality, which helps in making MARAC an established practice.

Good experiences encourage actors to distribute the model across Finland.

Key words: risk assessment, domestic violence, violence reduction, multiprofessional work

Sisällys

Tiivistelmä	3
Sammandrag	4
Abstract	5
1. Johdanto	8
MARAK päihinänkuoressa	8
Tehokkaan MARAK:n periaatteet	9
2. MARAK kokeilun toteutus.....	10
Hankkeen eteneminen paikkakunnilla	10
3. Menetelmät ja aineistot	12
Työryhmän tehokkuus	12
Uhrin turvallisuuden parantaminen.....	12
4. MARAK:n tukeminen	14
Koulutus.....	14
Materiaalit.....	14
Paikkakuntien yhteiset tapaamiset ja paikallinen kehittämistyö	15
Kokouksiin osallistuminen	16
5. Työryhmätyöskentelyn tehokkuus.....	17
Työryhmien edustus.....	17
Edustajien aktiivisuus työryhmissä.....	19
Työskentelyprosessin hallinnointi	20
6. Käsitellyt tapaukset	22
Tapausten ohjautuminen kokouksiin	23
Taustatietoja kokouksissa käsitellyistä tapauksista.....	24
7. Tukihenkilötoiminta	27
8. MARAK:n tehokkuus uhrin turvallisuuden parantamisessa	30
Poliisin tietoon tullut väkivalta MARAK:n jälkeen.....	30
Riskitekijät ja poliisin tietoon tullut parisuhdeväkivalta.....	32
Uhrien oma käsitys väkivallan jatkumisesta	33
9. Kehittämiskohteita.....	36
MARAK:n hyödyt	36
MARAK:n haasteet	37
Liitteet.....	39
Liite 1. Lomake: Uhrille tehtävä haastattelu.....	39
Liite 2: Eettinen arvio ja tarvittavat luvat selvityksen toteuttamiseen	40
Liite 3. Taulukot	41
Lähteet	42

1. Johdanto

Moniammatillisen riskinarvioinnin kokous -menetelmän (MARAK) kokeilu käynnistyi Suomessa vuonna 2010 vuoden kestäväällä pilotilla ja jatkui hankkeena, jonka rahoitus päättyi maaliskuussa 2014. Hanketta ovat rahoittaneet sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, sisäasiainministeriön poliisiosasto sekä oikeusministeriö.

Tässä raportissa kootaan kokemuksia MARAK:sta ja annetaan suuntaviivoja mallin jatkokehittämiselle. MARAK-toiminnasta on kerrottu tarkemmin pilotoinnin arviointiraportissa (Piispa ym. 2012). Arviointiraportissa kuvattiin MARAK-prosessi ja kerättiin työryhmän edustajien kokemuksia ja pohdittiin moniammatillista työskentelyä. Tässä raportissa keskitytään arvioimaan toiminnan tehokkuutta sekä työryhmän työskentelyn että uhrin turvallisuuden parantamisen osalta. Raportti täydentää näin pilotoinnin arvioinnista saatuja tuloksia.

Menetelmän tuloksellisuutta on tärkeää arvioida, sillä menetelmän levittäminen koko Suomeen on esitetty tavoitteena useissa valtionhallinnon ohjelmissa, kuten Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa vuosille 2012–2015 (SM 2012, 44) ja Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmassa 2010–2015 (STM 2010).

MARAK pähkinäkuoressa

MARAK on moniammatillinen riskinarviointimenetelmä, jolla puututaan parisuhdeväkivaltaan ja väkivallan uusiutumiseen. Menetelmässä on kaksi vaihetta. Ensin tunnistetaan väkivallan uhri ja arvioidaan riski joutua uudelleen väkivallan kohteeksi täyttämällä hänen kanssaan riskinarviointilomake. Mikäli täytetyn lomakkeen perusteella on todennäköistä, että uhri on vaarassa joutua uudelleen väkivallan uhriksi, hänen tapauksensa käsitellään moniammatillisessa työryhmässä, jossa on edustajia eri virastoista ja eri hallinnonaloilta. Kokouksissa toimijat jakavat tietonsa uhrista toisilleen ja laativat tietojen perusteella turvasuunnitelman. Turvasuunnitelma sisältää toimenpiteet, joilla uhrin turvallisuutta voidaan lisätä tai joilla väkivaltaa voidaan vähentää. Moniammatillisen työskentelyn tarkoituksena on saada kokonaisvaltainen käsitys väkivallan tilanteesta ja siitä, miten uhrin sekä mahdollisten lasten turvallisuutta voidaan parantaa.

MARAK:n tavoitteena on aikuisten väkivallan uhrien turvallisuuden parantaminen ja verkostoituminen muiden toimijoiden kanssa, jotka työskentelevät väkivallan uhrien, tekijöiden ja lasten parissa. Toiminta perustuu tietojenvaihtoon ja toiminnan huolelliseen suunnitteluun. Toiminnassa tärkeänä osana uhrille järjestettävä tukihenkilö, joka tukee uhrin turvasuunnitelman toimenpiteiden toteuttamisessa sekä välittää tietoa uhrilta MARAK-työryhmälle ja toisinpäin. Tukihenkilöiden tulee olla tehtävään koulutettuja henkilöitä.

MARAK-toiminnan tavoitteet ovat:

- niiden parisuhdeväkivallan uhrien tunnistaminen, joilla on korkea riski joutua uudelleen väkivallan uhriksi
- vakavan väkivallan uusiutumisen ehkäiseminen parisuhteissa
- parisuhdeväkivallan erityispiirteiden kartoittaminen sekä parisuhdeväkivallan seurauksien vähentäminen.

MARAK on lähtöisin Walesista, Isosta-Britanniasta, missä toimintaa on toteutettu jo vuodesta 2003 lähtien. Vuoden 2011 tietojen mukaan Isossa-Britanniassa on 240 toimivaa MARAK:a. Toimintaa on siellä tutkittu laajasti ja se on todettu tulokselliseksi sekä uhrin turvallisuuden parantumisen suhteen että mukana olevien toimijoiden arvioiden mukaan.

Britanniassa hanke näyttää onnistuneen vähentämään poliisin tietoon tulevia toistuvia parisuhdeväkivaltatapauksia noin kahdella kolmasosalla. Cardiffissa tehtyjen arvioiden mukaan noin 60 prosenttia MARAK:ssa mukana olleista uhreista kertoi, ettei ollut kokenut väkivaltaa puolen vuoden sisällä sen jälkeen, kun uhrin koskeva tapaus oli käsitelty MARAK-kokouksessa ja uhrille oli laadittu turvasuunnitelma. (Robinson 2004; Robinson & Tregidga 2005.)

Tehokkaan MARAK:n periaatteet

Britanniassa MARAK-toimintaa on tutkittu paljon sen alkuvuosista lähtien (esim. Robinson 2003; 2004 ja 2006; Robinson & Tregidga 2005 ja 2007). Britannian MARAK-toimintaa arvioivan raportin mukaan 97 prosenttia toiminnassa mukana olleista piti MARAK:a tehokkaana menetelmänä parantaa oman alueensa lähisuhdeväkivallan uhrien tilannetta. (Steel ym. 2011, 6). Aiemman tutkimuksen ja kansallisen MARAK-toiminnan ohjausryhmän jäsenten haastatteluiden perusteella löydettiin kolme tekijää, jotka vaikuttavat MARAK:n tehokkuuteen. Nämä tekijät ovat tiedonvaihto, relevanttien toimijoiden edustus MARAK-työryhmässä ja tukihenkilötoiminta (IDVA – Independent Domestic Violence Adviser). Muita MARAK-työskentelyn tehokkuutta edesauttavia tekijöitä olivat MARAK-työryhmän puheenjohtajan ja koordinaattorin toiminta sekä kaikkien toimijoiden halu ja sitoutuneisuus toimia yhdessä parisuhdeväkivallan lopettamiseksi. (Steel ym. 2011, 8.)

CAADA-järjestö on listannut ”Tehokkaan MARAK-työskentelyn 10 periaatetta” (Steel ym. 2011, 8). Tässä raportissa arvioidaan MARAK-toimintaa Suomessa näitä periaatteita hyväksi käyttäen.

Tehokkaan MARAK-työskentelyn 10 periaatetta

1. Tunnistaminen – kaikilla MARAK-työskentelyyn osallistuvilla toimijoilla on toimintaohjeet ja järjestelmät MARAK-tapausten oikea-aikaiseen tunnistamiseen ja työryhmään ohjaamiseen.
2. MARAK-työryhmään lähettämisen kriteerit ovat selvät ja läpinäkyvät sisältäen näkyvän korkean riskin, ammatillisen arvion sekä väkivallan eskaloitumisen.
3. Työryhmän edustus – tärkeimmät julkisen sektorin toimijat, lähisuhdeväkivaltaan erikoistuneet palvelut ja vapaaehtoisjärjestöt ovat asianmukaisesti edustettuina.
4. Uhrin osallisuus – prosessin keskiössä on uhri. Uhrille on nimetty edustaja (tukihenkilö) edustamaan ja tukemaan häntä MARAK-prosessin aikana.
5. Tiedon kerääminen ja jakaminen: kaikki toimijat tutkivat omat järjestelmänsä ja tuovat kokoukseen kaiken olennaisen ja ajantasaisen tiedon, joka jaetaan ja säilytetään lain edellyttämällä tavalla.
6. Turvasuunnitelma – kehitetään kokonaisvaltainen turvasuunnitelma, jolla vastataan kokouksessa tunnistettuihin riskeihin.
7. Tapausten määrä – MARAK-työryhmään tuotujen tapausten määrän tulisi suhteuttaa paikalliseen väestömäärään.
8. Hallinnointi – MARAK:iin liittyvien tietojen hallinnoinnissa noudatetaan turvallisuutta, tehokkuutta ja vastuullisuutta.
9. Strategia ja johtaminen – MARAK-prosessi on sulautettu paikallisiin avainkumppanuuksiin.
10. Yhdenvertaisuus: MARAK-työskentelyssä sitoudutaan noudattamaan yhdenvertaisuutta siten, että kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet päästä asiakkaaksi (etnisten ryhmien, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen, vammaisten henkilöiden sekä naisten/miesten osuudet käsiteltävistä tapauksista ovat suhteessa heidän määräänsä paikallisessa väestössä ja heidän erityistarpeensa huomioidaan).

Kuva 1: Tehokkaan MARAK-työskentelyn 10 periaatetta.

2. MARAK kokeilun toteutus

Vuosina 2010–2011 toteutettu pilotti osoitti, että jotta MARAK:a voitaisiin levittää ja menetelmä toimisi tehokkaasti, on toiminnalle luotava selkeät rakenteet paikkakunnilla ja johto ja työntekijät on sitoutettava työskentelyyn. Työryhmyöskentelyyn sitouttamista voidaan parantaa kehittämällä MARAK-prosessin seuranta ja dokumentointia. Työskentelyyn osallistuvien motivaatiota ja sitoutumista edesauttaa uhrin tilanteen reaaliaikainen seuranta sekä uhreilta saatu palaute tarjottujen toimenpiteiden toimivuudesta.

Toinen pilotista saatu kokemus oli, että riskinarvioinnin ja väkivallasta kysymisen ylipäätään tulisi olla rutinia työntekijöille, ja tämä edellyttää koulutusta sekä lähisuhde- ja perheväkivallasta ilmiönä, väkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta että MARAK-menetelmästä ja prosessista sekä moniammatillisesta työskentelystä. Pilotti osoitti myös, että tehokas MARAK-prosessi ja uhrin turvallisuuden parantaminen edellyttävät tukihenkilötoiminnan kehittämistä Suomessa.

Hankekauden (1.4.2012–30.3.2014) kehittämiskohteiksi määriteltiin seuraavat asiat:

1. Paikkakunnalle perustetaan johtoryhmä.
2. Lisätään koulutusta.
3. Tukihenkilöitä koulutetaan yhdessä palveluja tarjoavien tahojen kanssa.

Hankkeessa työskenteli Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta (THL) kehittämisspällikkö ja projektikoordinaattori. Projektikoordinaattori aloitti hankkeessa huhtikuussa 2012. Projektikoordinaattorin työnkuvaan kuului muun muassa varmistaa hankkeen toteutuminen paikkakunnilla asetettujen tavoitteiden mukaisesti, opastaa paikkakuntien työryhmiä menetelmän toteuttamisessa, toimia yhteyshenkilönä paikkakuntien MARAK-ryhmien ja ohjausryhmän välillä sekä kerätä tietoa hankkeesta sen vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden arvioimiseksi.

Hankkeen etenemistä seurasi poikkihallinnollinen ohjausryhmä, jossa oli jäsenet sisäasiainministeriöstä (SM), sosiaali- ja terveysministeriöstä (STM), oikeusministeriöstä (OM), Poliisihallituksesta (POHA) ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta (THL).

Hankkeen eteneminen paikkakunnilla

MARAK-riskinarvioinnin pilottointi toteutettiin 1.10.2010–30.9.2011 kolmella paikkakunnalla; Oulussa, Päijät-Hämeessä ja Helsingissä (Idän alue). Pilottivuoden jälkeen työ jatkui hankkeena 1.3.2012–31.3.2014, missä mallia levitettiin viidelle uudelle paikkakunnalle (Joensuu, Jyväskylä, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystyöpiiri EKSOTE, Vaasa ja Vantaa). Hankkeen ohjausryhmä ehdotti näitä paikkakuntia mukaan hankkeeseen ja Poliisihallitus tiedusteli paikallisilta poliisipiireiltä heidän halukkuuttaan. Poliisipiirien ilmoitettua halukkuutensa, THL esitti paikkakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon johdolle yhteistyöpyynnöt, jotka käsiteltiin sosiaali- ja terveyslautakunnissa tai muissa kunnan päättävissä elimissä. Kun päätökset MARAK:n käyttöönotosta ja osallistumisesta hankkeeseen oli saatu, THL:n edustajat kävivät esittelemässä mallia ja sopimassa käytännön työskentelystä alkuvuoden 2012 aikana. Päätökset paikkakuntien mukaan lähdöstä saatiin alkuvuodesta 2012 ja tämän myötä paikkakunnat alkoivat itsenäisesti koota paikallisia johto- sekä työryhmiä. Ryhmien kokoonpanot muotoutuivat pääosin kevään 2012 aikana.

Melkein kaikilla uusilla paikkakunnilla on toimiva MARAK-johtoryhmä, jossa on edustajat poliisista sekä sosiaali- ja terveystyöpiireiltä. Johtoryhmät työskentelevät itsenäisesti ja tarvittaessa THL on mukana. Johtoryhmä päättää paikallisesti hallinnonalojen osallistumisesta toimintaan, MARAK-työryhmän kokoonpanosta sekä paikallistason koulutustilaisuuksien järjestämisestä ja työntekijöiden mahdollisuudesta osallistua koulutukseen. Johtoryhmän tehtävänä on tukea paikallisen työryhmän työtä. Toiminnan vakiintuessa paikkakunnilla johtoryhmän rooli on pienentynyt.

MARAK-työryhmät koottiin paikkakuntakohtaisesti olemassa olevista väkivaltatyötä tekevästä viranomaisista tai palveluista. Jäsenet ja varajäsenet nimettiin työryhmään. Työryhmälle nimettiin puheenjohtaja ja sihteeri.

Jokaisella paikkakunnalla on yhdyshenkilö (yleisimmin työryhmän sihteeri tai puheenjohtaja), joka on linkki THL:stä paikkakunnan MARAK-työryhmään. Tämä yhdyshenkilö on usein mukana myös paikkakunnan johtoryhmässä. Hänen kanssaan on muun muassa järjestetty koulutuspäiviä sekä sovittu käytännön asioista.

Vuoden 2013 lopussa mukaan tulivat myös Kotka, Mikkeli ja Porvoo. Nämä paikkakunnat ilmoittivat itse THL:lle halukkuudesta ottaa MARAK käyttöön.

Taulukkoon 1 on koottu paikkakuntien väkiluvut ja poliisiin tietoon tullut perheväkivalta. Taulukkoon on arvioitu parisuhdeväkivallasta ilmoitettujen tapausten osuus käyttäen arvioinnin pohjana oletusta, että 75 prosenttia perheväkivallasta tapahtuu parisuhteessa. (Esimeriksi vuonna 2008 poliisiin tietoon tulleesta saman ruokakunnan sisäisestä väkivallasta 75 prosenttia oli parisuhteessa tapahtunutta väkivaltaa, Tilastokeskus.)

Taulukko 1: Paikkakunnat, väkiluvut ja poliisiin tietoon tullut perhe- ja parisuhdeväkivalta vuonna 2013.

Paikkakunta	Väestö 31.12.2013	Perheväkivalta- jutut 2013	Parisuhde- väkivaltaa (75%)
Helsinki/ Idän alue *	124 605	194	146
Joensuu*	100 961	113	85
Jyväskylä	134 658	143	107
Kotka	54 771	29	22
EKSOTE*	84 735	49	37
Mikkeli*	69 283	46	35
Oulu	193 798	162	122
Porvoo	49 426	31	23
Päijät-Häme	202 424	170	128
Vaasa	66 321	35	26
Vantaa	208 098	267	200

*Helsinki/Idän alue = Itäkeskus, Vuosaari, Kontula, Kivikko, Myllypuro, Herttoniemi, Laajasalo. Väestömäärä 31.12.2012.

*Joensuu = Joensuu, Eno, Kiihtelysvaara, Pyhäselkä, Tuupovaara, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi, Ilomantsi, Heinävesi

*EKSOTE = Lappeenranta, Lemi, Luumäki, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti, Taipalsaari, Savitaipale

*Mikkeli = Mikkeli, Suomenniemi, Ristiina, Mäntyharju, Hirvensalmi, Kangasniemi

*Päijät-Häme = Lahti, Asikkala, Heinola, Hollola, Kärkölä, Nastola, Orimattila ja Padasjoki

3. Menetelmät ja aineistot

Hankkeen arvioinnissa kiinnitetään huomiota seuraaviin asioihin:

1. Miten tehokkaasti MARAK toimii? Kuinka monta uhria ohjataan kokoukseen ja mitkä tahot ohjaavat niitä? Miten tiedonvaihto toimii? Ovatko kaikki relevantit toimijat mukana kokouksissa?
2. Miten tukihenkilötoiminta toimii? Kuinka monella uhrilla on tukihenkilösuhde? Onko paikkakunnittain eroja ohjautumisessa?
3. Onko uhrien turvallisuus parantanut MARAK:n myötä? Onko MARAK:n avulla pystytty vähentämään poliisille tulleita rikosilmoituksia?
4. Miten uhrin itse arvioivat turvallisuutensa parantuneen? Onko väkivaltaa esiintynyt MARAK:n jälkeen heidän oman kertomuksensa mukaan?

Työryhmän tehokkuus

MARAK:n tehokkuutta arvioitiin tilastoimalla kokouksissa käsitellyt tapaukset, niitä ohjanneet tahot, työryhmän kokoonpano ja kokouksiin osallistuneet tahot. Tiedot kokouksiin osallistuneista tahoista ja kokouksissa käsitellyistä tapauksista kerättiin kokouskutsuista ja muistioista hankkeen ajalta. Kokouksiin tapauksia ohjanneet tahot puolestaan saatiin riskinarvioinnin lomakkeilta koko MARAK:n toiminta-ajalta, 1.10.2010–31.3.2014. Tapausmäärää seurattiin muistioiden avulla. Kaikki MARAK:ssa käsitellyt asiakkaat eivät antaneet suostumusta osallistua tutkimukseen, joten tutkimukseen osallistuneiden ja tallennettujen riskinarvioinnin lomakkeiden määrä on pienempi kuin kokouksissa käsiteltyjen asiakastapausten. Kokousmuistiot saatiin kaikilta paikkakunnilta yhtä lukuun ottamatta.

Kokouskutsuissa ilmoitettiin lyhyesti asialista, mistä ilmeni kokouksessa käsiteltävät uudet asiakkaat ja seurannassa olevat tapaukset. Pöytäkirjoihin kirjattiin sovitut toimenpiteet ja niiden vastuutahot. Molemmissa käytetään juoksevaa numerointia asiakkaista, eikä asiakkaiden nimiä mainita. THL on antanut ohjeistuksen kokousmuistiosta.

Aika: _____ Paikkakunta: _____
Läsnä: (nimi ja edustettava taho)
1. Kokouksen avaus
2. Uuden tapauksen esittely
2.1. (Tähän asiakkaan tunnistenumero ja esim. etunimi; 1/2013 Hanna)
Tapauksen Marakiin ohjannut taho: _____ Vastuuhenkilö: _____
2.2. (Tähän asiakkaan tunnistenumero ja esim. etunimi)
Tapauksen Marakiin ohjannut taho: _____ Vastuuhenkilö: _____
3. Aikaisempien tapausten tilannekatsaus
4. Muut asiat
5. Seuraavat kokoukset ja kokouksen päättäminen

Kuva 2: Muistiopohja

Uhrin turvallisuuden parantaminen

Uhrin turvallisuuden parantamista arvioitiin seuraavin kriteerein:

- Poliisille tehdyt ilmoitukset MARAK:ssa käsitellyistä tapauksista 6 ja 12 kuukautta kokouksen jälkeen.
- Itse koettu turvallisuuden parantuminen.

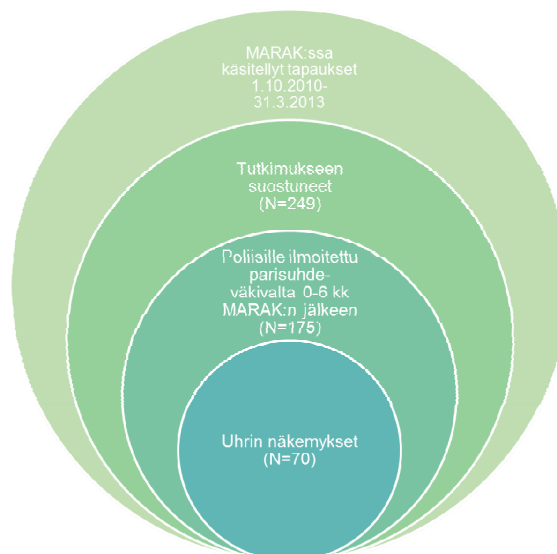
Aineistona olivat riskinarvioinnin lomakkeet, poliisin tilastot ja uhreille suunnattu puhelinhaastattelu sekä tukihenkilöiltä kerätty tieto.

Uhrin turvallisuuden parantamista arvioitiin seuraamalla rikosilmoitusten kehitystä vuosi ennen ja puoli vuotta MARAK-käsittelystä. MARAK-kokouksissa käsiteltyjen tapausten rikosilmoitustiedot poimittiin poliisin tietojärjestelmästä RIKITRIP-tietokannasta. Jokaisen henkilön osalta käytiin läpi häntä koskevat rikosilmoitukset. Rikosilmoituksista tarkasteluun otettiin ne, joissa henkilöön oli kohdistanut väkivaltaa se tekijä, joka oli ollut väkivaltainen myös MARAK-käsittelyyn johtaneessa väkivallanteossa. Puolen vuoden seuranta tehtiin kaikille 1.10.2010–30.6.2013 MARAK:iin ohjatuille, joilta oli saatu kirjallinen suostumus tutkimukseen (n=175).

Viranomaisten puuttuminen saattaa lopettaa väkivallan väliaikaisesti, mutta tekijä saattaa jatkaa uudelleen esimerkiksi oikeusprosessin aikana tai lähestymiskiellon päätyttyä, joten turvallisuuden parantamista pitää arvioida pidemmällä ajanjaksolla. Tämän vuoksi poimimme rikosilmoitustiedot myös 12 kuukauden ajalta kaikille MARAK:ssa 1.10.2010–30.4.2012 käsitellyille, joilta oli saatu kirjallinen suostumus tutkimukseen (n=81).

Väkivalta on saattanut jatkaa MARAK-käsittelyn jälkeen, mutta uhri ei ilmoita siitä poliisille, koska häpeää väkivallan jatkumista, kokee syyllisyyttä omasta tilanteestaan ja siitä, että MARAK:n tarjoamasta avusta huolimatta väkivalta edelleen jatkuu tai koska pelkää viranomaisten puuttumista elämäänsä. Siksi on tärkeää haastatteluiden avulla saada uhreilta omakohtaista tietoa siitä, miten MARAK on muuttanut heidän elämäänsä ja onko sen avulla pystytty parantamaan heidän turvallisuuttaan. Pilotin arvioinnissa yritettiin tavoittaa kokeilussa mukana olleita puolen vuoden jälkeen MARAK-käsittelystä, mutta tulokset olivat heikkoja. Vain 38 prosenttia MARAK:iin ohjatusta 45 tapauksesta tavoitettiin. Monilla yhteystiedot olivat muuttuneet MARAK-ohjauksen jälkeen tai heillä oli ollut prepaid-liittymä. Yhteystietoja tarkistettiin väestörekisteristä, mutta kaikilta niitä ei löytynyt. Tämä kertoo osaltaan väkivaltailmiöstä; uhrien yhteystiedot muuttuvat, koska he muuttavat pois väkivallan tekijän luota ja he vaihtavat puhelinnumeroa estääkseen väkivallan tekijää ottamasta heihin yhteyttä. Samasta ongelmasta kertoivat Rikosuhripäivystyksen tukihenkilöt. Myös heidän oli ollut vaikea tavoittaa asiakkaita tai asiakkaat olivat ”kadonneet”, eikä yhteyttä enää saatu (Piispa ym. 2012).

Hankkeen arvioinnissa ongelma ratkaistiin siten, että projektikoordinaattorin tekemien haastatteluiden lisäksi tietoa kerättiin tukihenkilöiltä. Tukihenkilötoimintaa tarjoava Rikosuhripäivystys kerää asiakkailta rutiininomaisesti tietoa heidän kokemastaan väkivallasta. Tietojen luovutukseen pyydettiin lupa riskinarviointilomakkeen täyttämisen yhteydessä. Samasta aineistosta saatiin tietoa siitä, kuinka monella uhrilla oli tukihenkilö ja miten tukisuhde toimi. Tietoa täydennettiin projektikoordinaattorin tekemillä uhrihaastatteluilla, joissa käytettiin samaa webropol-lomaketta kuin aiemmissa haastatteluissa (liite 1), mutta lisäksi haastattelija kysyi uhreilta MARAK-kokemuksista. Joko asiakkaiden haastatteluilla tai tukihenkilöiden kautta saatiin jonkinlaista tietoa 77 prosentilta niistä, joiden tapaus oli käsitelty MARAK:ssa hankkeen seuranta-ajalla 1.5.2012–30.6.2013 ja jotka olivat antaneet luvan haastatteluun tai tukihenkilöiden kautta tiedon välittämiseen (n=70/91). 77 prosenttia on tällaisessa kyselyssä hyvä osuus.

Kuva 3: Käytetyt aineistot

4. MARAK:n tukeminen

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos tuki MARAK:n toteuttamista paikkakunnilla kouluttamalla työryhmät ja järjestämällä laajempaa koulutusta paikkakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökunnalle, poliiseille ja muille uhrien kanssa työskenteleville, tuottamalla materiaalia paikkakuntien käyttöön, tukemalla työtä paikkakuntien yhteisillä tapaamisilla sekä vierailamalla paikkakuntien työryhmien kokouksissa.

Koulutus

Pilotin havainnot osoittivat, että MARAK:n käyttöönotto edellyttää, että kaikilla työskentelyyn osallistuvilla toimijoilla on selkeät toimintaohjeet ja järjestelmät MARAK-tapausten oikea-aikaiseen tunnistamiseen ja työryhmään ohjaamiseen. MARAK:iin lähettämisen kriteerien tulee olla selvät ja läpinäkyvät ja kriteereiden tulee pitää sisällään näkyvän korkean riskin, ammatillisen arvion sekä väkivallan eskaloitumisen. (ks. myös Steel ym. 2011). Hankkeen alussa paikkakuntien kanssa sovittiin koulutuksista.

Paikkakuntien työryhmät koulutettiin kevään ja alkukesän 2012 aikana MARAK:sta ja moniammatillisesta työskentelystä. Näihin koulutuksiin osallistuivat myös paikkakuntien ohjaus- ja työryhmien jäsenet. Tämän lisäksi alkukesän aikana järjestettiin MARAK-työryhmien sihteerien ja puheenjohtajien tapaaminen THL:ssä.

THL järjesti kaikilla uusilla paikkakunnilla yhteistyössä paikallisen yhdyshenkilön kanssa useita koulutuksia sosiaali- ja terveysalan työntekijöille, poliiseille sekä muille uhrien kanssa paikkakunnalla työskenteleville (liitetaulukko 1). Koulutuksissa annettiin tietoa lähisuhde- ja perheväkivallasta ilmiönä, väkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta, MARAK-menetelmästä ja -prosessista (kuva 4.)

Koulutusten tavoitteena oli, että paikkakuntien ammattilaiset orientoituisivat täyttämään riskinarvioinnin lomakkeen aina kun he kohtaisivat työssään parisuhdeväkivallan uhrin. Tavoitteena oli tehostaa väkivallan uusiutumisen ehkäisyä ja lisätä MARAK-työryhmän käsiteltäväksi tulevien tapausten määrää. Koulutuksiin osallistui 20–100 ihmistä kerrallaan. Valtakunnallisesti arvioiden parisen tuhatta ihmistä on saanut riskinarvioinnin koulutuksen THL:n kouluttamana. Tämän lisäksi paikkakuntien MARAK-työryhmien jäsenet ovat kouluttaneet oman työyhteisönsä jäseniä itsenäisesti, ja esimerkiksi Joensuussa koulutusta on toteutettu laajemmin paikallisen MARAK:sta vastaavan työntekijän toimesta. Oulun työryhmä on koonnut ydinporukan, joka pitää MARAK-koulutuksia ja myös Päijät-Hämeessä on järjestetty koulutuksia MARAK-mallista eri toimijoille. THL:ssä ei ole koottua tietoa kaikista työryhmien jäsenten antamista koulutuksista.

9.00–9.30 Väkivaltatyö Kotkassa
9.30–10.30 MARAK – miten toimii ja miksi tehdään?
10.30–10.45 Kahvitauko
10.45–11.30 Riskinarvioinnin lomakkeen käyttö
11.30–12.00 Loppuyhteenveto

Kuva 4: MARAK-koulutuksen runko

Projektikoordinaattori vieraili myös muun muassa Tampereella, Turussa ja Rovaniemellä kertomassa MARAK-työskentelystä aluehallintovirastojen järjestämissä verkostopäivissä. Lisäksi MARAK-esittelyä on ollut erilaisissa tapahtumissa, kuten Ehkäisevän päihdetyön seminaarissa Porissa syksyllä 2013 ja Rikosuhripäivystyksen koulutuspäivässä. Paikkakunnilla MARAK-työskentelymallia on esitelty eri tilaisuuksissa, esimerkiksi Vantaan kaupungin järjestämässä Väkivaltaforumissa. (Liitetaulukko 2.)

Materiaalit

Hankkeen aikana THL on tuottanut internet-sivuille oman MARAK-osion (www.thl.fi/marak), jossa on runsaasti koulutus- ja perehdytysmateriaalia:

- riskinarvioinnin lomake neljällä kielellä (suomi, ruotsi, englanti ja venäjä)
- paikkakuntakohtaiset suostumuslomakkeet
- koulutusmateriaali, joka on tarkoitettu yksittäisten työntekijöiden käyttöön oman työyhteisön kouluttamisessa
- opas menetelmän käyttöönotosta
- perehdytysopas uusille työryhmän jäsenille ja puheenjohtajille
- muutamia ammattiryhmäkohtaisia oppaita.

Verkkosivuilla käytiin vuoden 2012 aikana (touko-joulukuu) 2136 kertaa, vuonna 2013 4466 kertaa ja vuoden 2014 ensimmäisten kolmen kuukauden aikana 1791 kertaa. Tämän lisäksi THL laati paikkakuntien käytettäväksi lehdistötiedotteen MARAK-toiminnasta. MARAK on huomioitu mediassa mm. Joensuussa, Lappeenrannassa, Päijät-Hämeessä ja Porvoossa.

Paikkakuntien yhteiset tapaamiset ja paikallinen kehittämistyö

THL järjesti työryhmille yhteisiä tapaamisia Helsingissä. Tapaamisissa käsiteltiin teemaluonteisesti muun muassa vainoa sekä järjestäytyneitä rikollisuutta ja sen suhdetta parisuhdeväkivaltatapauksiin. Tapaamisissa paikkakunnat kertoivat kulumisia ja ajankohtaisia kysymyksiä sekä vaihdettiin hyviä käytäntöjä. Lähes jokaiselta paikkakunnalta tuli osanottaja tapaamiseen. Tapaamisiin oli mahdollista osallistua myös videoneuvottelun kautta. Tapaamisista saatiin hyvää palautetta ja niitä tulee jatkaa. (Taulukko 2.)

Taulukko 2: THL:n järjestämät tilaisuudet MARAK-työryhmäläisille (1.4.2012–31.3.2014)

PVM ja paikka	Tilaisuus	Teema	Osanottajat
Helsinki 14.6.2012	MARAK-ryhmien pj & siht. tapaaminen	Yleisten asioiden läpikäyminen	10
Helsinki 31.1.2013	MARAK-tapaaminen työryhmille	Eron jälkeinen vaino	30
Helsinki 5.9.2013	MARAK-tapaaminen työryhmille	Järjestäytyneet rikollisuus ja parisuhdeväkivalta	32
Helsinki 30.1.2013	MARAK-tapaaminen työryhmille	Romaninaisten kokema väkivalta, Kunniaan liittyvä väkivalta	25

Syksyllä 2013 käytiin arviointi- ja kehittämiskeskustelu Learning Cafe -työskentelymallin avulla, jonka tuloksena saatiin tietoa THL:lle valtakunnallisista ongelmista ja kehittämiskohteista. Learning Cafe -työskentelymallia on käytetty myös useilla paikkakunnilla kartoittamaan MARAK-työskentelyn liittyhyötyjä, haasteita ja kehittämiskohteita. Työryhmien tulisivat jatkossa panostaa omaan paikkakuntakohtaiseen arviointi- ja kehittämistyöhön, jotta mahdollisiin ongelmakohtiin pystyttäisiin puuttumaan ajoissa. Työryhmät ovat pääosin suuria ja kokousaikataulut tiukkoja ja näin ollen ongelmia ei välttämättä tule käsiteltävä tavallisen kokouksen yhteydessä. Tämän takia esimerkiksi kerran vuodessa olisi hyvä varata erillinen tapaaminen työryhmän kesken, jolloin ulkopuolisen ohjaajan vetämänä käytäisiin arviointikeskustelua ja kartoitettaisiin yhdessä työryhmänä työskentelyn hyväksi havaitut puolet ja myös ongelmat sekä suunniteltaisiin sitä, kuinka ongelmiin saadaan ratkaisuja.

Paikkakuntakohtainen kehittämistoiminta on tärkeää. Esimerkiksi kokouskäytäntöjä ja asiakkaan ohjauksesta kokoukseen (esim. työryhmän ulkopuolisilta tahoilta) tulee kehittää sujuvammaksi, ja varmistaa, että kaikilla paikallisilla toimijoilla on tietoa siitä, miten asiakas ohjataan MARAK:iin. Kaikkien ryhmäläisten vastuulla on valmistautua kokoukseen sekä heidän tulee toimia aktiivisesti kokouksessa oman alansa asiantuntijana sekä palvelun tarjoajana. Etenkin työryhmäläisten aktiivisuudessa tarjota palveluita ja solmia uusia asiakaskontakteja on vielä suurta vaihtelua. Myös Britannian arviointiraportissa MARAK:n tehokkuudesta todettiin, että on hyvä

antaa mahdollisuus paikallisiin olosuhteisiin sopiville variaatioille, vaikka ideaalina on, että mallia toteutetaan pääsääntöisesti CAADA:n antamien ohjeistusten mukaan (Steel ym. 2011, 24).

Kokouksiin osallistuminen

Projektikoordinaattori (tai kehittämispäällikkö) vieraili jokaisen paikkakunnan työryhmän kokouksessa 4–6 kertaa vuodessa tai tarvittaessa (liitetaulukko 3). Aloittaville työryhmille annettu tuki oli tiiviimpää kuin pidempään työskennelleille. Kokousten etenemistä seurattiin myös muistioiden välityksellä.

Kokouksissa nousi esille paljon kysymyksiä työskentelyyn liittyen ja näin ollen projektikoordinaattorin oli tärkeää olla tukemassa työryhmää alusta lähtien paikan päällä. Kokoukset etenivät pääosin mallin mukaisesti. Kaikilla paikkakunnilla nousi esiin kysymyksiä tiedonvaihdesta: mitä tietoja asiakkaasta saa etsiä ja miten niitä haetaan esimerkiksi lastensuojelun puolella, kirjataanko MARAK:ssa ilmitulleita tietoja järjestelmiin ja miten esiin tulleita tietoja voisi käyttää hyväksi jatkotyöskentelyssä (esim. huoltajuuskäsittelyt).

5. Työryhmätyöskentelyn tehokkuus

Britannian tutkimuksen mukaan MARAK:n tehokkaan toiminnan kannalta prosessin kolme kriittisintä kohtaa, joita tulisi arvioida ja joihin tulisi panostaa, ovat tehokkaampi tiedon vaihto, toiminnan kannalta relevanttien tahojen edustus työryhmässä ja tukihenkilötoiminnan rooli (Steel ym. 2011, 6–7). Muita toiminnan kannalta tärkeitä tekijöitä ovat toiminnan vahva ja selkeä johtaminen, jossa puheenjohtajalla on tärkeä rooli, sekä toiminnan selkeä koordinoiminen siten, että kokouksen asialista tulee riittävän ajoissa ennen kokousta, jotta osanottajat ehtivät katsoa asiakasrekistereistään olennaisen tiedon ennen kokousta. Lisäksi byrokratia tulee pitää riittävän kevyenä ja asioiden käsittelyssä tulee huolehtia salassapitosäännöksistä ja luettavuudesta. Muita tärkeitä työtä tukevia asioita ovat vahva kumppanuus ja sitoutuminen perheväkivallan vähentämiseen sekä selkeä ja vahva palvelurakenne uhrien auttamiseksi. (Steel ym. 2011, 8).

Työryhmien edustus

MARAK:n toiminnan tehokkuuden kannalta on tärkeää, että keskeiset julkiset toimijat ja väkivallan uhrien auttamiseen erikoistuneet palvelut ovat mukana työryhmässä. Jokainen toimija tuo omaa erityisosaamistaan mukaan työskentelyyn, ja kaikkien ollessa läsnä kokouksessa tietoa voidaan vaihtaa tehokkaasti. Näin työryhmällä on käytettävissään paras mahdollinen tieto, osaaminen ja asiantuntemus uhrin auttamiseksi. Lisäksi jokaisella toimijalla on tarjottavanaan erilaisia auttamisen muotoja ja tukea uhrille ja hänen perheelleen, mikä auttaa turvallisuussuunnitelman tekemisessä. Työryhmät ovat myös tiedonvaihdonkanavia, joissa jäsenet saavat tietoa, jota voivat hyödyntää työssään auttaessaan muita väkivallan uhreja. Esimerkiksi asumispalveluiden työntekijä saa kokouksessa tietoa vainosta ja siitä, ettei vainottu koe oloaan turvalliseksi kerrostalon ensimmäisessä kerroksessa, missä vainoja voi tarkkailla häntä ikkunan takana. Tieto on tärkeää, kun hän jatkossa tekee päätöksiä asunnon parisuhdeväkivallan ja vainon kohteena oleville.

MARAK luo yhteydet pirstaleisen palvelujärjestelmän eri tahojen, kuten rikosoikeuden, terveydenhuollon ja lasten palvelujen, välille. Usein MARAK-työskentely alkaa pienemmällä kokoonpanolla ilman, että kaikki tahot ovat edustettuina. Kun MARAK-työskentelyllä saavutetut hyvät tulokset alkavat näkyä, yhä useampi taho lähtee mukaan toimintaan. Toiminnan vakiintuessa MARAK-työryhmään kuuluvat toimijat oppivat tuntemaan toistensa työskentely- ja vastuualueet, jolloin he tunnistavat myös mahdolliset päällekkäisyydet sekä MARAK:ssa tehdyn työn merkityksen omien tapaustensa käsittelyssä.

Ihannetapauksessa MARAK:ssa ovat edustettuina kaikki uhrille, tekijälle ja lapsille palveluja tuottavat tahot (sekä viranomaiset että järjestöt). CAADA:n ohjeistuksen (CAADA 2010) mukaan vähintään seuraavien tahojen pitäisi olla nimettyinä työryhmään: poliisi, ehdonalaisviranomaisena, IDVA (Independent Domestic Violence Advisor), asuntotoimiala, lasten palvelut ja terveydenhuolto.

Suomessa palvelurakenne on erilainen ja työryhmät ovat muotoutuneet sen mukaan. Suomessa työryhmien kokoonpanot vaihtelevat paikkakunnittain. Työskentelyn kannalta vähimmäisvaatimuksena voidaan pitää sitä, että työryhmässä on edustettuina ainakin:

- poliisi
- sosiaali- ja terveydenhuolto
- turvakoti
- uhrille tukipalveluja tarjoavat järjestöt.

Sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköistä tärkeitä tahoja ovat lastensuojelu, aikuissosiaalityö, sosiaalipäivystys, perheneuvola, mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä perusterveydenhuolto. Terveydenhuollon päivystyksen mukaantuloa tulisi harkita, sillä siellä yleensä tavoitetaan akuutit väkivaltatilanteet.

Laajin työryhmä oli EKSOTE:ssa (19 toimijaa), pienin kokoonpano Vaasassa (10 toimijaa). Kaikissa työryhmissä olivat edustettuina poliisi, turvakoti ja päihdepalvelut. Rikosuhripäivystys tarjoaa tukihenkilötoimintaa lähes kaikilla paikkakunnilla Jyväskylää lukuun ottamatta ja siten on edustettuna lähes jokaisessa työryhmässä. Perheterapian palvelut ovat mukana kaikilla paikkakunnilla Päijät-Hämettä lukuun ottamatta, palveluntarjoana

on joko kaupungin perheneuvola tai seurakunnan perheasiainneuvottelukeskus. Lastensuojelu on edustettuna neljässä viidesosassa työryhmistä. Lastensuojelun edustus on tärkeä, sillä useimmilla uhreilla on lapsia. Aikuis-sosiaalityö ja sosiaalipäivystys ovat mukana useimmissa työryhmissä. Terveystuollon keskeisimmät tahot ovat myös hyvin edustettuina, sillä päihdepalveluiden lisäksi perusterveydenhuolto on kolmessa neljästä ja mielenterveyspalvelut kahdessa kolmesta työryhmästä. Monella uhrilla ensisijaisena toiveena on saada nopeasti asunto, jotta pääsevät muuttamaan pois väkivallan tekijän luota. Asumispaalvelut ovat mukana vain kolmessa työryhmässä. Terveystuollon päivystys ei ole missään työryhmässä, vaikka siellä tavataan akuutissa tilanteessa olevia väkivallan uhreja, jotka tarvitsisivat apua (Taulukko 3.)

Taulukko 3: Työryhmien kokoonpanot.

Viranomaisen/auttava tah	Eksote	Helsinki Itä	Joensuu	Jyväskylä	Kotka	Mikkeli	Oulu	Porvoo	Päijät- Häme	Vaasa	Vantaa	Yht.
Polisi	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	11
Turvakoti	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	11
Päihdepaalvelut	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	11
Rikosuhripäivystys	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	10
Lastensuojelu	x		x	x	x	x	x	x		x	x	9
Sosiaalipäivystys	x	x	x	x		x		x	x	x	x	9
Perusterveydenhuolto	x	x				x	x	x	x		x	8
Aikuissosiaalityö	x	x	x	x	x			x		x	x	8
Perheneuvola	x	x		x	x	x	x			x	x	7
Perheasiainneuvottelukeskus	x		x	x	x	x		x			x	7
Mielenterveyspaalvelut	x	x	x	x	x		x			x		7
Maahanmuuttajapaalvelut				x	x	x		x	x		x	6
Vanhuspaalvelut	x	x			x		x				x	5
Ev.lut. srk/diakoniatyö							x	x	x			3
Poliisin sosiaalityö	x	x									x	3
Asumispaalvelut	x					x	x					3
Rikosseuraamuslaitos						x	x		x			3
Nuorisotoimi/nuorisoasema							x			x	x	3
Neuvola	x			x								2
Opiskeluterveydenhuolto	x			x								2
Jussi-työ	x								x			2
Raiskauskriisikeskus Tukinai-		x		x								2
Vammaispaalvelut	x				x							2
Kriisikeskus			x	x								2
Terveystuollon päivystys				x								1
Päivähoito					x		x					1
Lastenvalvoja						x						1
Kotihoito						x						1
Opetustoimi							x					1
Terveystuoksuksen sosiaalityö						x						1
Lastenpsykiatria								x				1
Työterveyshuolto	x											1
Monika-Naiset liitto ry		x										1
Väkivallan ehkäisytyn hanke			x									1
Sovittelutoimisto									x			1
Edustettujen palvelujen määrä	19	13	11	15	13	15	15	12	11	10	14	

Työryhmän toimintaan vaikutti työryhmän jäsenten pysyvyys. Kun jäsenet pysyivät lähes samoina kaikilla paikkakunnilla, työryhmien työskentely kehittyi hankkeen edetessä tiiviimmäksi ja vapautuneemmaksi. CAA-DA:n ohjeistuksen mukaan (2010) kunkin toimijatahon edustajalla pitää olla riittävä toimivalta suunnata resurssi- ja palveluja uhrille. Riskinarvioinnin tehneen ja asiakkaan kanssa työskennelleen työntekijän ei välttämättä ole tarpeellista osallistua kokoukseen, sillä kokouksen ei tarvitse käsitellä niin yksityiskohtaista tietoa pystyäkseen tekemään turvallisuussuunnitelmia. Tiedon välittymisen kannalta on kuitenkin tärkeää, että lomakkeen täyttänyt työntekijä selvittää asiakkaan toiveet toimenpiteiden suhteen ja hän tai tukihenkilö on yhteydessä asiakkaaseen ennen varsinaista kokousta, jotta työryhmällä on ajankohtaista tietoa asiakkaan tilanteesta.

Käytännössä on haastavaa valita edustaja oikealta tasolta organisaatiosta. Suomen kokemusten mukaan pienemmillä paikkakunnilla on helpompi nimetä riittävät valtuudet omaava edustaja, kun taas suuremmilla paikkakunnilla johtotason henkilöillä olisi riittävät valtuudet, mutta heillä ei ole aikaa eikä suurissa organisaatioissa aina ole kosketusta käytännön asiakastyöhön (ks. myös Steel ym. 2011, 14).

Edustajien aktiivisuus työryhmissä

Uhrin turvallisuuden parantamisen kannalta on tärkeää, että kokouksissa ovat edustettuina kaikki tahot, joilla on tarjota palveluja ja erilaisia auttamisen muotoja uhrin auttamiseksi. Auttaminen on tehokasta vain silloin, kun käytävissä on kaikki olennainen tieto uhrin ja perheen tilanteesta ja aikaisemmista auttamisen muodoista. Tiedon kokoamisen ja jakamisen kannalta on olennaista, että tahojen edustajat ovat aktiivisesti läsnä kokouksissa. Jokaisella työryhmän edustamalla taholla on erilaista tietoa uhrin tilanteesta. MARAK tarjoaa foorumin tiedon jakamiselle ja aikaisempien tutkimusten mukaan tiedon jakaminen ja toimenpiteiden sopiminen yhdessä vähentävät tehokkaast toistuvaa väkivaltaa (Robinson 2006).

Kokouksissa tapahtuvan tiedonvaihto täydentää riskinarvioinnissa ja asiakasrekistereissä olevia tiedon puutteita ja auttaa kokonais kuvan hahmottamiseen asiakkaan tilanteesta. Työryhmän työskentelyssä kuva asiakkaan tilanteesta paranee, kun jokainen toimija antaa kokonaiskuvaan oman arvokkaan osuutensa, ja näin asiakkaan turvallisuutta voidaan oikeasti parantaa. Monilla toimijoilla saattaa olla asiakkaasta sellaista tietoa, mikä yksistään ei herätä huolta asiakkaan turvallisuudesta tai heillä voi olla tietoa asiakkaan elinoloista, joka vaikuttaa oleellisesti siihen, miten asiakasta voidaan auttaa. Kun sitten tietoja täydennetään muiden toimijoiden tiedoilla, havaitaan paremmin mahdolliset turvallisuusuhat. (Robinson & Tregidga 2007; Robinson 2006, 774.)

Pilotoinnissa tehdyn kyselyn (Piispa ym. 2012, 28) mukaan eräs keskeisimmistä MARAK:n mukanaan tuomista muutoksista työskentelyssä oli, että kokonaiskuva uhrin tilanteesta oli parantunut (95 %). Lisäksi tietämys toisten toimijoiden tehtävistä oli parantunut (93 %), tiedonvaihto eri toimijoiden välillä oli parantunut (90 %) ja yhteistyö eri toimijoiden välillä oli parantunut (90 %). MARAK-toiminnalla on siten monia positiivisia vaikutuksia moniammatillisessa työskentelyssä uhrin turvallisuuden parantamiseksi. (ks. myös Robinson 2006, 775.)

Taulukkoon 4 on koottu keskeisimpien MARAK-edustajien osallistumisaktiivisuus kokouksiin. Kokouksien määrä paikkakunnittain vaihtelee suuresti, sillä pidempään mukana olleilla paikkakunnilla ehti olla lähes 20 kokousta seuranta-aikana ja viimeksi mukaan tulleilla vain neljä. Taulukkoon otettiin 1.6.2012–31.3.2014 välillä pidetyt kokoukset. Aktiivisemmin kokouksiin osallistuivat turvakotien edustajat, keskimäärin yhdeksään kymmenestä kokouksesta (kaikilta paikkakunnilta laskettu keskiarvo suhteutettuna edustukseen). Myös Rikosuhripäivystyksen ja poliisin edustajat ovat osallistuneet lähes kaikkiin työryhmän kokouksiin. Silloinkin kun perusterveydenhuolto ylipäättään on ollut mukana työryhmässä, sen edustajan osallistuminen kokouksiin on ollut vähäisintä, muutamaa paikkakuntaa lukuun ottamatta (ks. myös taulukko 3).

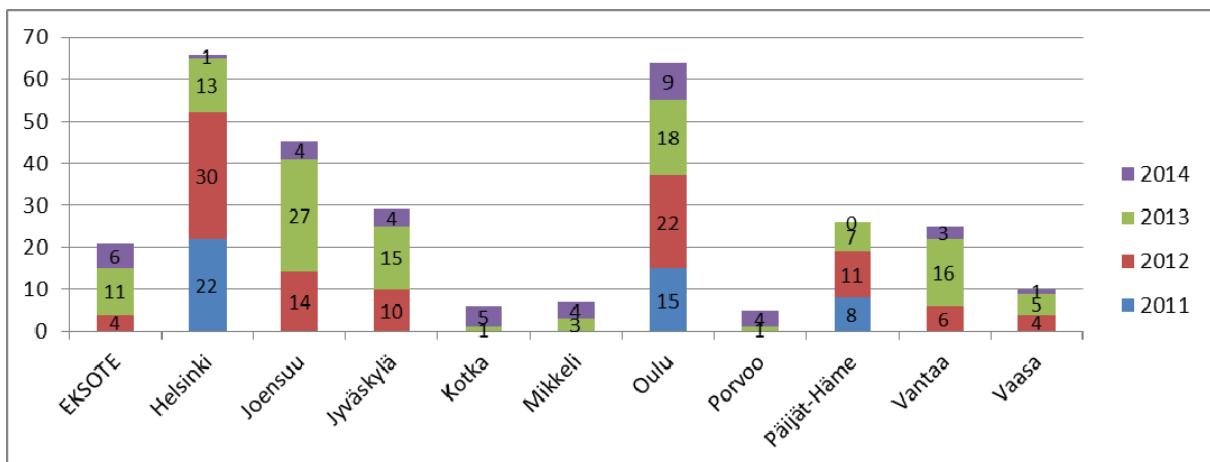
tapaukset numeroidaan juoksevasti paikkakunnittain. Kokouskutsuissa henkilötunnukset on koodattu paikkakunnalla sovitun tavan mukaan. Kaikki riskinarvioinnin lomakkeet lähetetään THL:ään tai vaihtoehtoisesti tuhotaan, mikäli uhri ei ole suostunut tutkimukseen. THL on lomakkeiden rekisteriviranomainen. (Ks. lisää tietosuojakäytännöistä Piispa ym. 2012, 13.)

Pilotissa havaittiin yhdeksi tietojen vaihdon ongelmaksi (Piispa ym. 2012, 29) se, että uhri ei antanut luovuttaa tietojaan kaikille toimijoille. Uhrin lupa tietojen luovuttamiseen ja käsittelemiseen kokouksessa kysytään suostumuslomakkeella. Usein lupa kielletään silloin, kun uhri ei käytä kyseisiä palveluja, esimerkiksi maahanmuuttopalvelut tai muut erityisryhmille tarkoitettut palvelut. Uhri voi myös kieltää täysin tietoisesti jonkin tahon tietojen luovutuksen ja osallistumisen kokoukseen tietäen, että taholla olisi häntä koskevaa arkaluonteista tietoa (esim. päihteisiin, mielenterveyteen tai lastensuojeluun), jota ei ole halunnut tuoda muiden tahojen tietoon. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että nämä tahot joutuvat poistumaan kyseisen asiakkaan tapauksen käsittelystä kokouksessa. Pidemmän päälle tämä voi aiheuttaa turhautumista ja heikentää näiden tahojen motivaatiota osallistua kokouksiin. Koulutuksissa on yritetty painottaa suostumuksen pyytämistä niiltäkin tahoilta, joita asiakas ei tunne tai joissa asiakas ei asioi. Turvallisuussuunnitelman laatimisessa käsittelystä poisrajattujen tahojen tieto ja asiantuntemus jää käyttämättä ja uhri voi jäädä ilman heidän tarjoamiaan palveluita.

6. Käsittelytapaaukset

MARAK:ssa on käsitelty sen toiminnassa olon aikana 259 parisuhdeväkivallan uhrin tapaukset (kuva 5). Uusien tapausten lisäksi työryhmä seuraa aikaisemmin käsiteltyjen tapausten etenemistä ja sitä, onko suunnitellut toimenpiteet toteutettu. Vuoden kestäneen kokeilun aikana (1.10.2010–30.9.2011) MARAK-käsittelyyn ohjautui kaikkiaan 45 tapausta. Kokeilussa mukana olleet paikkakunnat jatkoivat toimintaa kokeilun jälkeen. Uusilla paikkakunnilla ensimmäiset asiakastapaaukset käsiteltiin Joensuussa, Lappeenrannassa ja Vaasassa kesäkuussa, Jyväskylässä elokuussa ja Vantaalla syyskuussa 2012. Kotka, Mikkeli ja Porvoo käsitelivät ensimmäiset asiakastapaaukset marraskuussa 2013.

Aktiivisinta toiminta on ollut Joensuussa (n=46). Joensuun kokoisella paikkakunnalla (väestömäärä 100 000, parisuhdeväkivallasta arvoituja rikosilmoituksia noin 85 vuodessa) asiakkaiden suuri määrä johtuu suurelta osin aktiivisesta työotteesta ja siellä paikallisesti toteutetusta runsaasta koulutuksesta. Joensuussa on myös tiedotettu MARAK:sta aktiivisesti muun muassa lehdistössä ja jakamalla esitteitä virastoissa. Muilla paikkakunnilla tapauksia ohjautuu käsittelyyn kuukausittain noin 0–3 kpl/kokous. Kaikilla paikkakunnilla työryhmien olisi mahdollista ottaa kokouksiin enemmän tapauksia käsiteltäväksi. Työntekijät arvioivat, että yhdessä kokouksessa voitaisiin käsitellä neljä asiakastapausta.

Kuva 5: Tapauslukumäärät paikkakunnittain (1.10.2010–30.3.2014).

MARAK:n toiminta tulee suhteuttaa siihen, hyötyykö uhri kaikkien virastojen mukana olosta hänen asiansa käsittelyssä ja onko työryhmällä resursseja hallita työmäärää, joka syntyy valitulla riskin tasolla. MARAK:iin tuotujen tapausten määrän tulisi olla suhteutettu paikalliseen väestömäärään ja poliisin tietoon tulleeseen parisuhdeväkivaltaan.

CAADA:n arvioiden mukaan MARAK:iin pitäisi ohjautua noin 10 prosenttia korkean riskin profiilin omaavista uhreista (CAADA 2010; Steel ym. 2011). Tämä luku vastaa 40 tapausta 10.000 aikuisväestön naista kohden. Luku perustuu CAADA:n analyyseihin korkean riskin uhrien esiintyvyydestä laskien mukaan sekä väkivaltaista poliisille rikosilmoituksen tekevät että ilmoituksen tekemättä jättävät. Luvun pohjaksi on otettu paikkakunnan naispuolisen aikuisväestön määrä ja vertailuna on käytetty yleistä tasoa poliisin tietoon tulleista perheväkivaltatapauksista. Englannissa ja Walesissa noin neljä prosenttia niistä, joille aiheutuu perheväkivallasta vakava vamma, ilmoittaa vuosittain tapauksesta poliisille. CAADA:ssa arvioidaan, että kaikista suuren riskin perheväkivaltatapauksista poliisin tietoon tulee 50–60 prosenttia ja loput tulevat muiden toimijoiden tietoon. Tähän päätelmään on tultu British Crime Surveyn tulosten perusteella, joiden mukaan noin puolet kaikista uhreista, jotka kärsivät merkittäviä vammoja ilmoittavat asiasta poliisille. Tämän mukaan vakiintuneeseen MARAK:iin oh-

jautuisi noin viisi prosenttia vakavimmista poliisille ilmoitetuista perheväkivaltatapauksista ja loput tulevat muilta toimijoilta. Isossa-Britanniassa ohjautuu MARAK:iin nykyisin 27 tapausta 10.000 aikuisväestön naista kohden (Phillips 2014; Steel ym. 2011).

Taulukossa 5 on CAADA:n laskemat ennusteet Suomen MARAK-tapauksien määristä. Näihin tavoitteisiin on Suomessa vielä matkaa, mutta toiminta on vasta alkanut ja sen vakiinnuttamiseksi on tehtävä töitä.

Taulukko 5: CAADA:n laskemat ennusteet Suomen MARAK-tapauksien määrästä suhteutettuna paikkakunnan aikuisväestön naisten määrään ja poliisille ilmoitettuun perheväkivaltaan.

Paikkakunta	Väestöstä naisia 16+	Perheväkivaltatapaukset 2013	Perheväkivaltatapaukset 10 000 naista (16+) kohden	MARAK-tapaukset 2013	CAADA:n ennuste
Helsinki/ Idän alue	52334	194	146	13	200
Joensuu	32569	113	85	27	130
Jyväskylä	57503	143	107	15	230
Kotka	23679	29	22		90
EKSOTE	31124	49	37	11	120
Mikkeli	23841	46	35		100
Oulu	78084	162	122	18	310
Porvoo	20504	31	23		80
Päijät-Häme	82994	170	128	7	330
Vaasa	27192	35	26	5	100
Vantaa	86322	267	200	16	350

Tapausten ohjautuminen kokouksiin

Tapaukset ohjautuivat MARAK:iin yleisimmin turvakodista. MARAK:ssa käsitellyistä tapauksista vajaa kolmasosa ohjautui poliisilta. Tässä on tapahtunut muutosta pilotin aikaan nähden, sillä siinä lähes puolet käsitellyistä tapauksista ohjautui kokouksiin poliisilta (Piispa ym. 2012, 25).

Britanniassa pääosa, keskimäärin 66 prosenttia, tapauksista ohjautuu MARAK:iin poliisin kautta (Steel ym. 2011, 15). Britanniassa tämä herätti huolta siinä mielessä, että tiedetään, että vain pieni osa parisuhdeväkivallan uhreista hakee apua poliisilta, ja näin ollen suuri joukko uhreista jää ohjaamatta MARAK:n avun piiriin. Muiden tahojen vähäistä ohjausta taas pidettiin raportin mukaan osoituksena siitä, että riskinarvioinnin kriteerit eivät ole kaikille tuttuja ja työntekijät eivät tunne niitä periaatteita, joiden mukaan asiakkaat ohjataan työskentelyn piiriin.

Suomen osalta on hyvä, että ohjauksia tulee muiltakin tahoilta kuin poliisilta, sillä Suomessa kynnys ilmoittaa parisuhdeväkivallasta poliisille on vielä korkeampi kuin Britanniassa (Piispa ym. 2012, 25). Tapausten ohjautuminen ensisijaisesti turvakodilta ja poliisilta (tai Rikosuhripäivystyksestä) kertoo siitä, että väkivalta on näissä tapauksissa jatkunut pitkään. Olisi tärkeää, että muutkin tahot ohjaisivat asiakkaita MARAK:iin, jolloin päästäisiin puuttumaan väkivaltaan varhaisemmassa vaiheessa. Sosiaalityöstä ohjautui vajaa viidesosa tapauksista, mitä voidaan pitää positiivisena kehityksenä riskinarvioinnin levinneisyydestä.

Taulukko 6: MARAK:iin lähettänyt taho (1.10.2010–31.3.2014), % (n=249).

Lähettävä taho	Yhteensä	%
Turvakoti	78	31
Poliisi	66	27
Sosiaalityö	48	19
Rikosuhripäivystys	24	10
Terveydenhuolto	9	4
Muu	1	0
Ei tietoa	23	9
Kaikki	249	100

*Kaikissa riskinarvioinnin lomakkeissa ei ollut mainintaa arvioinnin tehneestä tahosta.

MARAK pitää nivoa paremmin paikalliseen muuhun toimintaan, jotta kaikilla toimijoilla, työskentelevät he sitten vähemmistöryhmien, väkivallan tekijöiden tai muiden erityisryhmien kanssa, on tietoa siitä, mitä MARAK on, miten se toimii ja miten asiakkaan voi saada MARAK:iin (ks. myös Steel ym. 2011, 20). Olemme saaneet palautetta, että riskinarviointi on otettu työvälineeksi monissa turvakodeissa ja joissakin lastensuojelun yksiköissä, mutta kaikki tapaukset eivät ohjautu työryhmän käsittelyyn. Joissakin tapauksissa voi olla kyse siitä, ettei ohjausta osata tehdä. Selkeällä ohjeistuksella ja tiedolla, keneen tulee ottaa yhteyttä, jos haluaa ohjata asiakkaansa MARAK:iin, helpotetaan työtä. MARAK pitää linkittää myös paikkakuntien muihin olemassa oleviin toimintamalleihin asiakkaan auttamiseksi sekä strategiseen työhön lähisuhde- ja perheväkivallan vähentämiseksi. Näin vähennetään kaksinkertaista työtä.

Taustatietoja kokouksissa käsitellyistä tapauksista

Suositteluja MARAK:iin ohjaamisen kriteerejä on kolme:

1. Ammatillinen arvio: jos ammattilainen on vakavasti huolissaan uhrin tilanteesta, hänen tulisi siirtää asia MARAK-käsittelyyn. Käytännössä tapauksen piirteet voivat herättää vakavaa huolta, vaikka uhri ei olisi kyennyt tuomaan esiin joitakin tietoja, jotka osoittavat häneen kohdistuvan riskin vakavaksi. Tämä voi liittyä voimakkaaseen pelkoon, kulttuurisiin esteisiin, oleskelulupakysymyksiin tai kielivaikkeuksiin etenkin kunniaan liittyvässä väkivallassa. Tämä arvio perustuisi ammattilaisen kokemukseen ja/tai uhrin käsitykseen riskistä, vaikka alla olevat kohdat 2 ja 3 eivät täytyisikään.
2. "Näkyvä kohonnut riski": tarkistuslistalle merkittyjen rastien määrä. Jos olet merkinnyt rastilla 14 tai enemmän "kyllä" laatikkoa, perusteet asian käsittelyyn MARAK:ssa täytyvät.
3. Mahdollisen väkivallan eskaloituminen: perheväkivallasta johtuvien poliisin kotihälytystehtävien määrä viimeisten 12 kuukauden aikana. Tätä kriteeriä voidaan käyttää tunnistamaan tapaukset, jotka eivät tule esiin riskin tarkistuslistan avulla, mutta joissa väkivalta näyttää muuttuvan vakavammaksi ja joissa olisi aiheellista arvioida tilannetta tarkemmin jakamalla tietoa moniammatillisessa työryhmässä. Yleinen käytäntö on viedä tapaus MARAK:iin silloin, kun kotihälytyksiä on ollut viimeisten 12 kuukauden aikana kolme tai useampia. Käytäntö voi vaihdella paikallisen tilanteen, hälytysten määrien ja poliisin voimavarojen mukaan.

Työryhmässä voidaan paikallisesti sopia, mikä on asianmukainen riskitaso (jos halutaan poiketa suositellusta 14 kyllä-vastauksen kriteeristä) ja miten tietoja voidaan vaihtaa eri virastojen välillä. MARAK:iin ohjautuneilla oli Suomessa keskimäärin 14,6 erilaista riskitekijää. Yleisimmin riskitekijöitä oli 14–15, mikä viittaa siihen, että riskinarvioinnin tekijät noudattivat ohjaamisen kriteeristöä hyvin kirjaimellisesti. Kynnys työryhmään lähettämiseen oli korkealla, sillä kahdella kolmasosalla kokouksissa käsitellyistä oli vähintään 14 erilaista riskitekijää. Työntekijän omaa harkintaa, eli alle 14 pisteen kriteeriä käytettiin vain kolmasosassa tapauksista.

Taulukko 7: MARAK:ssa käsiteltyjen tapauksien riskipisteet % (n=249)

	Lukumäärä	%
alle 10	13	5
10–13	69	28
14–15	72	29
16–17	51	20
18–19	34	14
20–24	10	4
Yhteensä	249	100

Britanniassa MARAK:iin on tarjolla enemmän asiakkaita kuin kyetään ottamaan. Tämä johtuu osaltaan siitä, että kokouksiin ohjataan kaikki tapaukset, jotka täyttävät kriteerit riippumatta asiakkaan suostumuksesta. Tämän vuoksi ohjeistuksessa kehoitetaan asettamaan pisteraja paikkakunnittain sopivalle tasolle (CAADA 2010). Suomessa tällaiseen ei ole tarvetta, vaan pikemminkin pisterajaa voidaan laskea, jotta työryhmille tulee rutiinia työskentelyyn ja mahdollisimman moni uhri saa avun MARAK:sta.

Riskipisteet eivät vaihdelleen kovinkaan suuresti keskimääräisestä. Oulussa, Jyväskylässä ja Vantaalla ohjattiin kokouksiin korkeammalla pistemäärällä kuin keskimäärin. EKSOTE:ssa kynnys kokoukseen ohjaamiseen oli matalammalla kuin muilla paikkakunnilla, mikä näkyy myös siinä, että työryhmässä on käsitelty enemmän tapauksia kuin mitä poliisin tietoon tulleiden parisuhdeväkivalta tapauksien mukaan odotettaisiin. Väkivallan uhrin ohjataan MARAK:n kautta avun piiriin varhaisemmassa vaiheessa ja tulokset ovat myös hyviä.

Taulukko 8: MARAK:ssa käsiteltyjen tapauksien riskipisteiden keskiarvot paikkakunnittain (n= 249)

Paikkakunta	Keskiarvo	N	Hajonta
Oulu	15,38	53	2,884
Päijät-Häme	14,83	23	3,055
Helsinki/ Idän alue	14,49	63	2,845
EKSOTE	11,68	19	3,417
Joensuu	14,31	35	2,784
Jyväskylä	15,24	17	1,562
Vantaa	15,18	17	3,283
Vaasa	14,1	10	4,012
Muut	14,92	12	3,118
Yhteensä	14,57	249	3,039

MARAK:iin ohjatuista lähes kaikki olivat naisia. Tämä vastaa poliisin tietoon tulleesta parisuhdeväkivallasta saatua kuvaa, jonka mukaan väkivalta kohdistuu useammin naisiin kuin miehiin. Esimerkiksi vuonna 2007 poliisin tietoon tulleesta parisuhdeväkivallasta 86 prosentissa tapauksista oli uhrina ollut nainen (Salmi ym. 2009). Lievissä (84 %) ja perusmuotoisissa pahoinpitelyissä (88 %) naisten osuus parisuhdeväkivallan uhreista on korostunut. Parisuhteessa tapahtuneet törkeät pahoinpitelyt ja henkirikoksen yritykset jakautuvat tasaisemmin, sillä niistä keskimäärin 55 prosenttia oli kohdistunut naisiin (Tilastokeskus 2010). Vakavissa, kuolemaan johtaneissa parisuhdeväkivaltatapauksissa uhri on tyypillisesti nainen (80 % vuosina 2003–2013; Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2013).

Työntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen perusteella näyttäisi siltä, että miesasiakkaiden pientä määrää selittää osaltaan miesten oma haluttomuus lähteä mukaan työskentelyyn. Mies parisuhdeväkivallan uhrina voi edelleen olla uusi ja vieras asia monille työntekijöille, eikä miehen kokemaa parisuhdeväkivaltaa tunnisteta. Kokouksissa ja koulutuksissa käytyjen keskusteluiden pohjalta ilmiö on kuitenkin tiedostettu entistä paremmin.

Taulukko 9: MARAK:ssa käsiteltyjen uhrien sukupuoli, % (n= 249)

Sukupuoli	Lukumäärä	%
Nainen	247	99
Mies	2	1
Yhteensä	249	100

Yleisimmät ikäryhmät olivat 25–34- ja 35–44-vuotiaat. Huomioitavaa on, että kymmenesosa oli nuoria, alle 25-vuotiaita, jotka olivat jo ehtineet kokea useamman vuoden pitkään jatkunutta, vakavaa ja toistuvaa väkivaltaa.

Taulukko 10: MARAK:ssa käsiteltyjen uhrien ikä, % (n= 249)

Ikä	Lukumäärä	%
18–24	30	12
25–34	83	33
35–44	79	32
45–54	40	16
55–64	17	7
Yhteensä	249	100

7. Tukihenkilötoiminta

MARAK:n keskiössä on uhri. Koska uhrin ei ole yleensä kokouksissa läsnä, heitä edustaa kokouksissa tukihenkilöt. Tukihenkilö on uhrin tukena koko MARAK-prosessin loppuun asti eli siihen asti, että kaikki turvallisuuksuunnitelman toimenpiteet on onnistuneesti toteutettu. Tukihenkilön tehtävänä on:

- välittää MARAK:iin uhrin tarpeet ja näkemykset
- toimia uhrin ja eri toimijoiden välisenä yhteishenkilönä
- keskustella ennen kokousta uhrin kanssa ja selvittää mahdolliset riskit ja uhat
- motivoida uhria palveluihin ja prosessiin
- tarjota uhrille erilaisia tukipalveluita, mm. apua rikosprosessiin
- kulkea uhrin rinnalla koko prosessin ajan ja huolehtia siitä, että asiakas sitoutuu mahdollisimman hyvin hänelle laaditun turvasuunnitelman toteuttamiseen.

Niin Britanniassa kuin Suomessakin on MARAK-prosessin keskeisimmäksi haasteeksi koettu yhteistyö uhrin kanssa. Osa uhreista ei halua vastaanottaa apua ja osa uhreista ei myönnä väkivaltaongelman olemassaoloa (Robinson 2004, 18). Suomessa vuoden kestäneen pilotin havainnot osoittivat, että työntekijöiden arvion mukaan suurimmat MARAK-toiminnassa esiintyneet ongelmat johtuivat siitä, että uhrin ei suostuneet työskentelyyn (yli 60 %) tai he eivät sitoutuneet sovittuihin toimenpiteisiin. Uhrien haastattelujen mukaan on myös tärkeää, että tukihenkilö on ammattilainen eikä vapaaehtoistyöntekijä. MARAK-toiminnassa uhrin ovat korkean riskin väkivallan alla eläviä ihmisiä, joten tukihenkilöltä vaaditaan erityistä osaamista ja tietämystä uhrin tukemisesta. Jotkut uhreista arvioivat, että heille tarjottu tukihenkilö ei osannut riittävän hyvin tarjota sellaista tukea, jota he olisivat kaivanneet. Tukihenkilön on oltava aktiivisesti yhteydessä uhrin ja selvitettävä uhrin näkemystä siitä, mikä häntä parhaiten auttaisi ja lisäisi hänen turvallisuuttaan. (Piispa ym. 2012.)

Britanniassa MARAK-prosessiin kuuluu nykyään olennaisena osana IDVA (Independent Domestic Violence Advisor), jonka tehtävänä on tukea ja motivoida uhria, toimia hänen edustajanaan MARAK-työryhmissä sekä tuoda hänen äänensä kuuluviin. Britanniaa koskevan raportin mukaan paneutuva ja lähisuhdeväkivaltaan erikoistunut IDVA-toiminta on keskeisin edellytys MARAK-prosessin onnistumiselle (Steel ym. 2011). Britanniassa IDVA-toiminta on ammattimaista ja toimintaa on kehitetty useita vuosia. Tukisuhde kestää keskimäärin kolme kuukautta ja on luonteeltaan intensiivistä. (Howarth ym. 2009). Britannista on laajasti tutkimusta IDVA:n hyödyistä uhrin sitouttamisessa MARAK-prosessiin (Howarth ym. 2009; Coy & Kelly 2011; Robinson 2009; Steel ym. 2011, 7).

Uhrin tukihenkilötoimintaa järjestää Suomessa kolme organisaatiota: Rikosuhripäivystys, Ensi- ja turvakotien liitto sekä Monika-naiset ry. Suomessa toiminta ei ole samalla tavoin ammattimaista kuin Britanniassa ja sitä ei ole resursoitu erikseen. Pilotissa havaittiin, että tukihenkilö määrättiin usein vasta kokouksessa yhtenä turvallisuuksuunnitelman toimenpiteenä. Tätä käytäntöä haluttiin jatkohankkeen aikana muuttaa siten, että tukihenkilöä tarjottaisiin jo riskinarvioinnin yhteydessä. Tätä painotettiin muun muassa hankkeen koulutuksissa. Tuolloin riskinarvioinnin tehneen työntekijän tulisi lähettää sähköpostiviesti tukihenkilötoimintaa tarjoavalle järjestölle, josta otetaan yhteyttä tuettavaan uhrin parin päivän sisällä. Tukihenkilötoimintaa järjestävien järjestöjen edustajat ovat MARAK-työryhmissä ja välittävät tuettavan kuulumiset. Edustaja ja tukihenkilö voivat olla myös samoja henkilöitä pienissä organisaatioissa ja pienillä paikkakunnilla. Tukihenkilötoiminnan tarjoavat päättävät tilannekohtaisesti toimiiko tukihenkilönä koulutettu vapaaehtoinen vai vakituinen työntekijä. Arvioon vaikuttaa muun muassa tapauksen vaikeusaste ja mahdollinen tukihenkilön kohdistuva turvallisuusriski.

Tulokset osoittivat, että läheskään kaikilla MARAK:iin ohjatuilla uhreilla ei ole tukihenkilöä. Vain puolella haastatteluun suostuneella (n=91) oli saamamme tiedon mukaan tukihenkilö. Osittain tämä johtuu siitä, että asiakas itse ei ole halunnut tukihenkilöä. Jossain tapauksissa hän olisi halunnut tukihenkilön myöhemmin, mutta sitä ei tarjottu. Työntekijöiden tulisikin muistaa, että asiakas voi akuutissa väkivaltilanteessa olla niin järkyttynyt, ettei hän tunnista tuen tarvetta tai halua yhtään ylimääräistä ihmistä elämäänsä. Myöhemmin, kriisistä hie-man toivuttuaan, hän saattaisi olla halukas tukihenkilön ja siksi tukihenkilö tulisi tarjota myöhemmin MARAK-prosessissa uudelleen. Joillakin paikkakunnilla tukihenkilöitä ei ole ollut tarjolla. Myös aineistonkeruutapa voi

vaikuttaa tulokseen; jos lupaa haastatteluun tai tietojen pyyntöön Rikosuhripäivystyksestä ei ole saatu, tieto puuttuu.

Taulukko 11: Tukihenkilösuhteet paikkakunnittain, % (n=70, 1.5.2012–30.6.2013)

Paikkakunta	Tukisuhde %	Kaikki N
Päijät-Häme	86	7
EKSOTE	80	10
Vaasa	75	8
Joensuu	59	17
Vantaa	58	12
Oulu	38	8
Helsinki/ Idän alue	18	17
Jyväskylä	17	12
Yhteensä	49	91

Seuraavat uhrien haastatteluista peräisin olevat kommentit kertovat tukihenkilön tärkeydestä viranomaistoiminnan ja uhrin välissä tiedon välittäjänä ja tukena:

Kukaan ei kertonut mitä MARAK on, en saanut oikein mitään apua. Olisin halunnut tukihenkilön, en saanut. Fyysinen väkivalta päättyi, mutta vaino alkoi. Olisin halunnut vahvempaa tukea, esim. lastensuojelusta ei sitä ole tullut lainkaan.

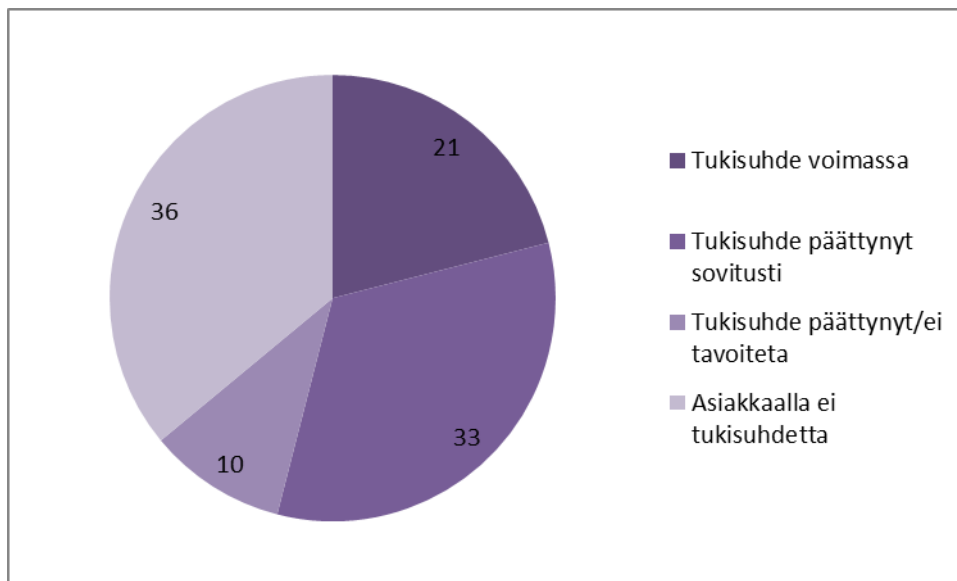
Asun edelleen tekijän kanssa pakosta samassa asunnossa. Kaupungilla ei ole ollut tarjota tekijälle uutta asuntoa vaikka on sitä hakenut. Koen fyysisen väkivallan uhkaa edelleen.

En ole saanut apua. Alussa pelon takia en halunnut poliisin tietoon tapahtumia ja sen takia työryhmä jätti asiani käsittelemättä. Haluaisin apua nyt, mutta en tiedä kehen ottaa yhteyttä, eikä itsellä ole voimia etsiä kontakteja. Olen eronnut tekijästä, mutta koen edelleen fyysistä ja henkistä väkivaltaa, myös vainoa. Olisin halunnut tukihenkilön, sitä ei tarjottu.

Lomake täytettiin turvakodissa, koin tilanteen sekavaksi, koska olin järkyttynyt väkivallasta. En muista olenko esittänyt toiveita avun saannin suhteen MARAK-työryhmälle, mutta koen, etten saanut mitään apua lomakkeen täytön jälkeen. En muista, että kukaan olisi ollut yhteydessä työryhmästä minuun. Olen muuttanut, mutta uusi asunto paljastunut tekijälle. Haluaisin muuttaa uudelleen, mutta minulle ei ole voimia yksin. En ole saanut tukihenkilöä.

Parhaimmalta tukihenkilötilanne näyttäisi olevan Päijät-Hämeessä, missä lähes 90 prosentilla uhreista oli tukihenkilö. Myös EKSOTE:ssa ja Vaasassa tukihenkilötoiminta sujuu. Heikointa tilanne oli Helsingissä Idän alueella ja Jyväskylässä. Tulos ei välttämättä kerro koko totuutta, sillä aineistossa ovat mukana vain ne, jotka antoivat suostumuksen haastatteluun ja tietojen keräämiseen tukihenkilötoiminnan, käytännössä Rikosuhripäivystyksen kautta. Uhrin olivat saattaneet saada tukihenkilön muuta kautta, esimerkiksi jatkaen turvakotijakson jälkeen avopalveluissa. Tulokset osoittavat, että tukihenkilöohjauksessa on vielä kehitettävää.

Haastatteluiden ja tukihenkilötoiminnan kautta kerättyjen tietojen mukaan (n=70) viidesosalla oli tukisuhde vielä voimassa haastattelu-/tietojenkeruuhetkellä, kuusi kuukautta MARAK:n jälkeen (kuva 7).

Kuva 6: Tukihenkilötilanne 6 kuukautta MARAK:n jälkeen, % (n=70).

Vantaalla lähdettiin alusta lähtien kokeilemaan käytäntöä, jossa uhri on läsnä kokouksessa oman asiansa käsittelyssä. Uhrin toiveet työryhmälle kysytään jo etukäteen. Tämä vaatii puheenjohtajalta tiukkaa aikataulussa pysymistä ja keskustelun johtamista, jotta keskiössä pysyy tuen tarjoaminen uhrille eikä menneen väkivallan repostelu. Kokoukset etenevät siten, että edustaja esittelee asiakastapaamisen kokouksessa ja se käydään läpi ennen uhrin tuloa kokoukseen (15min). Tämän jälkeen uhri tulee kokoukseen yksin tai tukihenkilön (Rikosuhripäivystys, oma työntekijä) kanssa. Hänelle on varattu kokouksessa aikaa 20 minuuttia. Puheenjohtaja kysyy uhrilta alussa, onko väkivallan suhteen tapahtunut jotakin muutosta viimeisimmän ammattilaisen tapaamisen ja tämän MARAK-kokouksen välillä, mitä asiakas odottaa työryhmältä ja mikä on päällimmäisin kysymys, mikä hänellä on mielessään. Kokouksessa sovitaan toimenpiteet ja ne annetaan uhrille listattuna mukaan.

Haastatteluiden perusteella ei voi sanoa, että kokouksiin osallistuneet uhrit olisivat olleet merkittävästi tyytyväisempiä MARAK:iin kuin ne, jotka eivät olleet itse läsnä kokouksissa. Uhrien tyytyväisyyteen vaikuttivat eniten muun muassa toivottujen toimenpiteiden toteutuminen ja toimivat kontaktit työntekijöihin.

Esimerkkitapaus: Reetta

Reetalla oli takanaan pitkä ja riitainen avioeroproessi ja kiista pariskunnan kahden yhteisen lapsen huoltajuudesta. Erosta oli neljä vuotta. Fyysinen väkivalta oli alkanut avioliiton aikana ja siihen oli liittynyt kontrollointia ja esim. kerran mies oli yrittänyt tahallaan ajaa kolarin kun perhe oli ollut kyydissä. Eron jälkeen uhkailu ja kiristys olivat jatkuneet. Ennen MARAK-käsittelyä poliisilla oli ilmoitus laittomasta uhkauksesta ja puoliso oli uhannut perhesurmalla. Poliisille oli tullut myös useita ilmoituksia epäilystä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Reetalle tehtiin riskinarviointi turvakodissa, mistä hän ohjautui MARAK:iin 14 riskipisteellä. Reetta sai tukihenkilön. Työryhmältä Reetta toivoi kannanottoa ja neuvoja turvallisuuteen.

Työryhmässä Reettaa suositeltiin hakemaan yksinhuoltajuutta ja valvottuja tapaamisia hänen ollessa vielä turvatussa asumisjärjestelyssä. Reetalle annettiin ohjeistus hakea lähestymiskieltoa ja häntä neuvottiin ottamaan yhteyttä asuntoasioissa aikuissosiaalityöhön, joka auttaisi niiden edistämiseksi. Häntä myös ohjeistettiin pyytämään lausunnot huoltajuuskäsittelyä varten niiltä auttajatahoilta, jotka olivat todistaneet miehen häneen kohdistamaa uhkailua.

Reetan osalta väkivalta loppui MARAK:iin. Reetta oli ollut ns. viranomaisten valvovan silmän alla koko kuuden kuukauden ajan MARAK:n jälkeen. Reetta toivoo, että jatkossa uhrien olisi helpompi saada ja löytää itsenäisestikin arjen tukihenkilö, joka ei olisi viranomainen.

8. MARAK:n tehokkuus uhrin turvallisuuden parantamisessa

Arvioimme MARAK:n tehokkuutta uhrin turvallisuuden parantamisessa sekä poliisin tietoon tulleiden saman tekijän tekemien parisuhdeväkivaltatapausten avulla että haastatteleamalla uhreja ja keräämällä tukihenkilöiltä tietoa väkivallan jatkumisesta.

Poliisin tietoon tulleet väkivalta MARAK:n jälkeen

Poliisin tietoon tuli MARAK:n jälkeen selvästi vähemmän saman puolison tekemästä väkivallasta aiheutuneita ilmoituksia kuin vastaavana aikana ennen sitä. Puolen vuoden sisällä MARAK:sta 15 prosentilla oli rikosilmoitus saman tekijän tekemästä parisuhdeväkivallasta, kun niitä oli vajaalla 60 prosentilla viimeisen vuoden sisällä ennen riskinarvioinnin tekemistä. Vuoden sisällä MARAK:sta 17 prosentilla oli uusia poliisille ilmoitettuja väkivaltarikoksia. Aineiston perusteella näyttää siltä, että puolen vuoden sisällä ja puolen vuoden jälkeen väkivaltaa kokeneet eivät ole samoja henkilöitä, vaan osalla väkivalta saadaan loppumaan puolen vuoden sisällä ja osalla taas se alkaa vasta puolen vuoden jälkeen. Rikosilmoitusaineiston mukaan tyypilliset tilanteet, joissa väkivalta uusiutui puolen vuoden jälkeen MARAK:sta, olivat sellaisia, että määrätty lähestymiskielto päättyi tai oikeuskäsittely aikaisemmin tapahtuneesta väkivaltarikoksesta lähestyi, mikä sai väkivallan tekijän aktivoitumaan. Fyysistä väkivaltaa ei siis näissä tapauksissa ollut jatkuvasti koko tarkasteluvälillä, vaan se alkoi myöhemmin, puolen vuoden jälkeen. Pidemmän ajan seurannassa väkivallan toistuvuus on yleisempää, kun lasketaan kaikki, joilla on ollut poliisille ilmoitettuja väkivaltatapauksia 12 kuukauden sisällä MARAK:sta, mutta edelleen runsaalla 70 prosentilla väkivalta ei ole uusiutunut MARAK:n jälkeen.

Cardiffissa tehtyjen tutkimusten mukaan kuusi kymmenestä ilmoitti väkivallan loppumisesta kuuden kuukauden jälkeen MARAK:sta ja neljä kymmenestä ei kokenut väkivaltaa 12 kuukautta kokouksesta. (Robinson 2004; Robinson & Tregidga 2005). Tätä tulosta on lainattu paljon kerrottaessa työskentelyn tehokkuudesta. Tulosta on myös kritisoitu johtuen aiheesta tehdyn akateemisen tutkimuksen vähyydestä (Steel ym. 2011). Kritiikin mukaan Robinsonin arviot perustuvat hyvin pieneen otokseen eikä tutkimuksessa käytetty kontrolliryhmää. Näin ollen on mahdotonta arvioida, johtuiko väkivallan vähentyminen MARAK:sta vai olisiko mikä tahansa puuttuminen saanut aikaan samanlaisen tuloksen. Steelin ym. (2011, 5) raportissa todetaan, että CAADA-järjestön valtakunnallisesti keräämät MARAK:n hallinnolliset tiedot tukevat Robinsonin saamia aikaisempia tuloksia. CAADA:n analyysien mukaan tehokkaan MARAK- ja tukihenkilötoiminnan avulla voidaan väkivallassa todella saavuttaa jopa 60 prosentin väheneminen ja ainakin 43 prosentin väheneminen, jos se suhteutetaan sarjapahoiteltuihin ja tapauksiin, joissa väkivalta olisi loppunut ilman MARAK:n puuttumista.

Taulukko 12: Rikosilmoitukset ennen MARAK:a, 0–6 kk ja 0–12 kk MARAK:n jälkeen

1.10.2010–30.6.2013	N (175)	%
Rikosilmoitus ennen MARAK:a	105	59
Rikosilmoitus MARAK:n jälkeen 0–6kk	27	15
1.10.2010–30.4.2012	N (81)	%
Rikosilmoitus MARAK:n jälkeen 6–12 kk	14	17
Rikosilmoitus MARAK:n jälkeen 0–12kk	21	26

Rikosten määrää on poliisille ilmoitetuista väkivaltatapauksista vaikea laskea, sillä usein samalla kertaa tehtiin rikosilmoitus useasta pidemmän aikavälin aikana tapahtuneesta rikoksesta. MARAK onnistui selkeästi vähentämään näiden henkilöiden toistuvia rikosilmoituksia poliisille, sillä 80 prosentilla heistä ei ollut uusia ri-

kosilmoituksia saman tekijän tekemästä väkivallasta parisuhteessa puolen vuoden seurantajaksolla. Lähes kaikki (n=21/27) uudet väkivaltatapaukset MARAK-käsittelyn jälkeen kohdistuivat juuri näihin uhreihin, jotka olivat olleet aikaisemminkin toistuvasti yhteydessä poliisiin väkivallan vuoksi.

Taulukko 13: Rikosilmoitukset MARAK:n jälkeen sen mukaan oliko rikosilmoituksia ennen, % (n=175)

Rikosilmoitus 0-6kk jälkeen	Rikosilmoitus ennen MARAK		
	Kyllä %	Ei %	Kaikki %
Kyllä	20	9	15
Ei	80	91	85
N	105	70	175
Yhteensä %	100	100	100

Lähestymiskiellon määrääminen on yksi keino ehkäistä toistuvaa väkivaltaa. Lähestymiskieltoja määrättiin vajaassa kolmasosassa tapauksista (n=48), useimmiten heti MARAK-kokouksen jälkeen, mutta viidesosassa vasta sen jälkeen kun tekijä oli kohdistanut väkivaltaa uudelleen uhrin tapauksen jo oltua kerran MARAK:ssa (puolen vuoden sisällä kokouksesta). Useimmalla lähestymiskiellolla suojatuista oli rikosilmoituksia saman tekijän tekemästä väkivallasta jo ennen MARAK:a tai MARAK:iin ohjaamisen yhteydessä (71 %, n=34) Puolessa tapauksista tekijä oli rikkonut lähestymiskieltoa. Lähestymiskiellon rikkomiset eivät olleet yhteydessä siihen, oliko rikosilmoitus tehty ennen MARAK:a, sillä niissä lähestymiskiellolla suojattujen tapauksissa, joissa rikosilmoituksia oli ollut ennen MARAK:a, puolessa sitä oli rikottu ja puolessa ei.

Lähestymiskieltojen rikkomisten korkea osuus kertoo siitä, ettei lähestymiskielto useinkaan ole toimiva tapa rajoittaa tekijää, joka on motivoitunut tekoihin. Lähestymiskieltoa voidaan rikkoa monin eri tavoin, kuten puhe- linoitoilla, tekstiviesteillä, kytäämällä kotipihalla tai seuraamalla autolla. Lähestymiskiellon rikkomisesta ilmoittava asianomistaja on usein ”sana sanaa vastaan” -tilanteessa kiellon rikkomisesta epäillyn kanssa. Taitava epäilty pystyy rikkomään lähestymiskieltoa niin, ettei hänen teostaan jää mitään todistusaineistoa mahdollista rikosprosessia varten. Näin toimiessaan epäilty voi rikkoa lähestymiskieltoa useita kertoja ilman mitään seuraamuksia. Lähestymiskiellon toimivuutta vaikeuttaa muun muassa maaseudulla poliisien pitkät vasteajat kyseisiin hätäkeskuksiin. Poliisin saapuessa paikalle tekijä on usein ehtinyt jo poistua.

Taulukko 14: MARAK:n yhteydessä määrätty lähestymiskielto ja niiden rikkomiset (0–6kk).

1.10.2010–30.6.2013	N (175)	%
Lähestymiskielto määrätty	48	27
Määrättyä lähestymiskieltoa rikottu	25	52

Tässä selvitetiin ensisijaisesti vähensikö MARAK poliisin tietoon tulleita saman tekijän tekemästä parisuhdeväkivallasta aiheutuneita rikosilmoituksia. Mirka Smolejn tutkimuksessa väkivaltarikosten kasautumisesta (2014) sama toistuva uhri joutui kahden vuoden seuranta-aikana muidenkin kuin yhden kumppanin pahoinpitelämäksi. Parisuhdeterrorin uhrien ryhmässä kuusi naista (n=45) joutui toistuvan parisuhdeväkivallan uhreiksi useamman kuin yhden puolison taholta tarkastellun ajanjakson aikana. Meidän aineistosta löysimme yhden tällaisen tapauksen puolen vuoden seurantajaksolla. Smolejn aineisto kerättiin niistä, joilla oli poliisin tiedossa vähintään viisi rikosilmoitusta väkivallasta vuoden sisällä. Aineistojen erilaiset keruutavat ja seurantajaksot vaikuttivat todennäköisesti tulosten erilaisuuteen.

Riskitekijät ja poliisin tietoon tullut parisuhdeväkivalta

Parisuhdeväkivallan uhreilla, jotka olivat tehneet poliisille rikosilmoituksen uudesta väkivaltatapauksesta, oli enemmän riskitekijöitä (keskimäärin 15,6) kuin niillä, joilla väkivalta loppui (keskimäärin 14,7, prob 0,149). Yleisimmät riskitekijät, jotka yhdistyivät väkivallan jatkumiseen MARAK:n jälkeen (n=27), olivat väkivallan uusiutumisen tai uusien vammojen pelko, viimeisestä väkivaltatapauksesta aiheutuneet fyysiset vammat, tekijä satuttanut myös muita väkivallalla ja tekijän päihde- ja mielenterveysongelmat.

Useimmat riskitekijät olivat yleisempiä niillä, joilla väkivalta oli uusiutunut kuin niillä, joilla väkivalta oli loppunut MARAK:iin. Aineisto oli pieni, joten erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Ainoat merkitsevät erot olivat kahden muuttujan suhteen; mikäli viimeisestä väkivaltatapauksesta oli aiheutunut vammoja tai tekijä oli satuttanut myös muita, väkivalta oli uusiutunut useammin.

Taulukko 15: Riskitekijät sen mukaan oliko rikosilmoituksia MARAK:n jälkeen, % (n=175)

Riskitekijä	Väkivalta jatkunut (n=27) %	Väkivalta ei jatku (n=148) %	Kaikki %
Pelkää uusia vammoja/väkivaltaa	100	96	97
Tekijällä päihde tai mielenterveysongelmia	89	85	86
Kontrollointi	85	86	86
Fyysisiä vammoja	100	84*	86
Uhannut tappaa	78	85	84
Erittäin peloissaan	82	82	83
Tekijällä rikoshistoria	85	81	82
Tekijä satuttanut muita	96	79*	82
Eronnut tai yrittänyt muuttaa erilleen	85	78	79
Väkivalta pahentumassa	78	71	72
Vainoa	78	68	69
Eristyksissä perheestä/ystävistä	69	64	65
Yrittänyt kuristaa/tukahduttaa tai hukuttaa	78	63	65
Tekijä uhannut tai yrittänyt itsemurhaa	69	64	65
Masentunut tai itsetuhoisia ajatuksia	74	58	61
Taloudelliset seikat	52	53	53
Käyttänyt asetta tms.	63	50	52
Pahoinpitelyä useammin	44	53	51
Kiistaa yhteydenpidosta lapsiin	26	40	38
Seksuaalinen väkivalta	27	40	38
Väkivalta kohdistunut lemmikkieläimeen	33	29	30
Tekijällä kieltojen/sopimusten rikkomuksia	30	27	27
Joku muu uhkaillut sinua tai pelkäätkö toista	19	24	23
Raskaana/saanut lapsen lähiaikoina	19	22	22

*p<0,05

Esimerkkitapaus: Saija

Seuraava Saijan tarina kertoo pitkään jatkuneesta väkivallasta, jota käsiteltiin MARAK:ssa ja vaikka uhri sai apua, ei väkivalta loppunut.

Saijan ohjasi työryhmän käsittelyyn psykologi. Saijalla oli riskinarvioinnissa 17 pistettä. Saijan kokema väkivalta oli ollut rajua ja siitä oli aiheutunut monenlaisia vammoja. Mies oli myös esittänyt useita tappo uhkauksia sekä Saijaa että lapsia kohtaan. Poliisin tiedossa oli ennen MARAK:a

muun muassa seuraavat rikokset: laiton uhkaus, kotirauhan rikkominen, lähestymiskiellon rikkominen, törkeä varkaus. Saijan suojaksi oli aikaisemmin määrätty lähestymiskielto, jota tekijä oli rikkonut.

Kokouksessa sovittiin, että poliisi keskustelee Saijan kanssa rikosilmoituksen tekoon (laiton uhkaus) sekä väliaikaisen lähestymiskiellon määräämiseen liittyvistä asioista. Turvakodin työntekijä on yhteydessä Saijaan ja sopi jälkihoitotyöskentelyn. Lasten asioissa Saijalle ehdotettiin yhteistä palaveria lastensuojelun avoimuuden, turvakodin ja aluepsykologityön työntekijän kanssa, jossa mietitään perheen tarvitsemia tukitoimia.

Kaksi kuukautta ensimmäisen MARAK:n jälkeen tekijä pahoinpiteli ja ryösti Saijan. Vähän tämän jälkeen tekijä lähetti Saijalle tekstiviestillä tappouhkauksen. Tässä yhteydessä tekijälle määrättiin uusi lähestymiskielto.

Työryhmä käsitteli Saijan tapauksen uudestaan kolmen kuukauden päästä väkivallan uusiuduttua. Saija oli mennyt turvakotiin, mistä tapaus tuotiin uudelleen kokoukseen. Kokouksessa sovittiin, että turvakodin työntekijä kehottaa Saijaa ilmoittamaan hätäkeskukseen, mikäli tekijä rikkoo lähestymiskieltoa. Saijalle neuvottiin turvakeinoja, miten suojautua tekijän viesteiltä ja lähestymisyri-tyksiltä. Saija itse toivoi turvanappia tai turvaranneketta, koska uskoi vartijan tulevan paikalle nopeammin kuin poliisin. Työryhmässä todettiin, että hätäkeskus on näissä tilanteissa oikea yhteydenottotaho, koska poliisi on tilanteissa toimivaltainen viranomainen.

Tekijän saama lähestymiskielto ei koskenut pariskunnan yhteisiä lapsia. Lasten turvallisuus varmistettiin sillä, että perheen koululainen kulki taksilla kouluun ja työntekijä oli taksia vastassa. Saija asui turvakodilla siihen saakka, että jatkoasuminen järjestettiin. Joulukuussa, puolen vuoden päästä ensimmäisestä MARAK:sta, Saija ja lapset muuttivat MARAK:n järjestämään jatkoasumiseen. Saija ei ole pitänyt yhteyttä mieheen, ja tilanne on rauhoittunut. Ensi- ja turvakodilla alkoivat isän ja lasten valvotut tapaamiset, mikäli isän kunto sen mahdollistaa. MARAK-käsittely päättyi.

Saija kertoi haastattelussa, ettei ollut tyytyväinen turvakodin toimintaan ja siihen, että tieto sieltä vietiin MARAK:iin. Sen sijaan Saija kiitteli kovasti poliisin toimintaa ja oli saanut paljon apua MARAK:iin osallistuneelta poliisilta. Kaiken kaikkiaan hän kuitenkin toivoi, että MARAK-työskentely jatkuu edelleen ja viranomaisyhteistyö tiivistyy, koska koki sen tarpeelliseksi ja hyväksi työskentelymuodoksi. Hän olisi halunnut itse olla kertomassa tilanteestaan, jotta tilanne olisi kerrottu "oikeassa" muodossa työryhmälle. Puoli vuotta MARAK:n jälkeen Saijan tilanne oli parantunut; hän oli onnellinen ja elämäntilanne parantunut. Hänelle itselleen ei kuitenkaan kunnolla selkitynyt MARAK:n merkitys avun saannissa ja palveluiden tarjonnassa.

Uhrien oma käsitys väkivallan jatkumisesta

Keräsimme uhreilta tietoa väkivallan jatkumisesta puolen vuoden sisällä MARAK:sta sekä haastattelemalla että tukihenkilöiden kautta. On mahdollista, että uhrin eivät halunneet ilmoittaa uudesta väkivallasta poliisille peläten viranomaisten puuttumista tai siksi, että häpesivät tilanteen toistumista.

Uhreista, joilta saatiin tieto haastattelemalla tai tukihenkilön kautta, oli näiden tietojen valossa hieman pienempi osuus kokenut väkivaltaa kuusi kuukautta MARAK:n jälkeen (10 %), kuin koko joukosta poliisin tietoon tulleiden tapausten valossa (15 %). Haastatteluissa tai tukihenkilön kautta saadun tiedon mukaan fyysisen väkivallan kokemuksista kertoneista seitsemästä kolme oli ilmoittanut siitä poliisille ja neljä ei. Poliisin tietoon oli tullut useampia tapauksia kuin mitä uhreilta kerätyssä aineistossa tuli ilmi, sillä seitsemän ei kertonut itse koke- mastaan väkivallasta.

Seksuaalisen väkivallan kokemukset olivat uhrien kertomina harvinaisia. Häirinnän ja vainon kokemukset sen sijaan olivat yleisiä; niitä oli kokenut vajaa 40 prosenttia. Erilaiset väkivallan muodot kasautuivat samoille henkilöille, sillä kaikki seksuaalista väkivaltaa kokeneet olivat kokeneet myös fyysistä väkivaltaa, ja edelleen fyysistä väkivaltaa kokeneet olivat joutuneet myös vainon kohteiksi. Seksuaalista ja/tai fyysistä väkivaltaa MARAK:n jälkeen kokeneilla oli keskimäärin 17 riskitekijää, eli heidän kokemassaan väkivallassa yhdistyivät monet riskitekijät.

Häirinnästä ja vainosta uhrin eivät myöskään olleet ilmoittaneet poliisille. 26:sta vain viidesosa oli ilmoittanut kokemastaan väkivallasta poliisille. Kun kaikki fyysistä väkivaltaa kokeneet lasketaan yhteen sekä poliisille ilmoitetuista rikosilmoituksista (n=17) että uhreilta kerätyistä tiedoista (n=7) 18 prosenttia oli kokenut väkivaltaa puolen vuoden sisällä MARAK:sta. Jos lukuun lasketaan myös häirintää ja vainoa kokeneet, nousee väkivallan uusiutumisen kokijoiden määrä 27 prosenttiin (n=48/175), mutta edelleen voidaan todeta, että väkivalta on vähentynyt 70 prosentilla.

Uhreilta kerätty aineisto saattaa antaa positiivisemmän kuvan väkivallan vähentymisestä, kuin mitä se todellisuudessa on. Henkilöt, joita ei tavoitettu haastatteluun tai jotka eivät ole halunneet tukihenkilöä voivat olla useammin sellaisia, joilla väkivallasta irrottautuminen on vaikeampaa väkivallan kietouduttua moniin muihin ongelmiin, kuten päihde- tai mielenterveyden ongelmiin tai rikolliseen elämäntapaan.

Fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan tässä esimerkiksi tönimistä, lyömistä, kuristamista, potkimista, hukuttamista, tappamisen yritystä. Seksuaalinen väkivalta määriteltiin tekoina, joita olivat esimerkiksi seksuaaliset loukkaamiset, painostaminen seksiin, ei-toivottu koskettelu, raiskaaminen, tahallisen kivun aiheuttaminen seksin aikana. Häirintä tai vaino määriteltiin seuraavin esimerkein: tekstiviestein, soitoin, kyttämällä, tulemalla luvatta asuntoon, uhannut itsemurhalla/yrittänyt itsemurhaa, uhannut tappaa sinut/lapset.

Tapaukset, joissa väkivalta edelleen jatkui, olivat sellaisia, missä nainen oli edelleen avio- tai avoliitossa samaisen miehen kanssa, tai hänellä oli yhteisiä lapsia väkivaltaisen miehen kanssa. Viidesosa vastanneista oli edelleen parisuhteessa. Yhteydenpitoa väkivallan tekijään pidettiin parisuhteen päätyttyä yleensä lasten asioissa (esim. tapaamiset tai huolto-asiat).

Taulukko 16: Fyysisen ja seksuaalisen väkivallan sekä häirinnän tai vainon kokeminen, % (n=70)

	Fyysinen väkivalta		Seksuaalinen väkivalta		Häirintä tai vaino	
	N	%	N	%	N	%
Kyllä	7	10	2	3	26	37
Ei	39	55	44	63	20	29
Ei tietoa	24	34	24	34	24	34
Yhteensä	70	100	70	100	70	100

Esimerkkitapaus: Siiri

Korkeasti koulutetulla Siirillä on takanaan vuosien kokemus väkivaltaisesta suhteesta. Puoliso pahoinpiteli häntä useaan kertaan, joskus lastenkin nähden. Pariskunnalla on yksi yhteinen lapsi, lisäksi Siirillä on yksi tytär ja miehellä poika edellisestä liitosta.

Esitutinnan aikana mies määrättiin käräjäoikeuden päätöksellä lähestymiskieltoon ja poliisi teki tapauksesta lastensuojeluilmoituksen. Siiri kertoi poliisille, että tekijä saa manipuloitua häntä ja suostuteltua tapaamisiin. Miehellä oli huoltajuuskiista entisen puolisonsa kanssa ja on silloin uhannut tappaa lastensa äidin. Siirin luota puoliso muutti pois jo puolisen vuotta ennen MARAK:a, mutta hänellä on edelleen ollut avaimet taloon ja oli mennyt sinne omilla avaimillaan. Lapset pelkäsivät häntä, ja hän oli uhannut tappaa perheen koiran. Siiri oli hakenut apua kriisikeskuksesta ja perheneuvolasta.

Lastensuojelun työntekijä tapasi äitiä kerran ja käynnisti lastensuojelun tarpeen avioinnin. Isää he eivät olleet vielä tavanneet. Lastensuojelu kokosi verkostoneuvottelun, johon osallistui lastensuojelu, perheneuvola, kriisikeskuksen työntekijä. Perheneuvolassa oli suuri huoli perheen tilanteesta, sillä isä oli arvaamaton ja lapset oireilivat. Vanhemmalla lapsella oli keskittymisvaikeuksia koulussa ja nuorimmalla lapsella puheenkehityksessä viivästymistä. Myös äidin jaksamisesta oli suuri huoli. Lasten tapaamisiin liittyvät asiat olivat kesken. Lastenvalvoja oli yrittänyt sopia tapaamis-

ta isän kanssa järjestetyssä tapaamisessa, mutta isä on poistunut paikalta. Isä haki edelleen lapsia tapaamisiin kotoa.

MARAK:ssa sovittiin, että tuetaan äitiä siihen, että lasten vaihdot tapahtuisivat päiväkodissa. Työryhmä sopi, että koska perheen asioissa toimii paljon viranomaisia, karsitaan ylimääräiset tahot pois, että äidin voimavaroja ei menisi neuvotteluissa käymiseen. Äidille tarjottiin konkreettista apua kotipalvelusta ja neuvolaperhetyötä nopealla aikataululla. Äidin oman turvallisuuden parantamiseksi tehtiin henkilökohtainen turvasuunnitelma ja neuvottiin hakeutumaan turvakotiin uhan alla. kontakti perheneuvolassa säilyy keskiössä. Lastensuojelu ohjasi miehen väkivallan katkaisusuohjelmaan.

Tapausta seurattiin usean kuukauden ajan MARAK:ssa. Siiri jatkoi tukihenkilön kanssa tiivistä yhteyttä. Lapsiperheiden kotipalvelu kävi ja asiakas koki, että lapsiperheiden kotipalvelusta on ollut suuri apu. Lasten tilanne helpottui ja pienimmän lapsen puheenkehitys alkoi edistyä. Siiri kertoi, että on voimaantunut, mutta tarvitsee kuitenkin edelleen runsaasti tukea kyetäkseen irrottautumaan miehestä. Siiri totesi tukihenkilölle, että ”silmät ovat auenneet” ja hän on pystynyt rajaamaan miehen käytöstä ja esim. pyytänyt miehen poistumaan asunnosta. Siirin ja lasten tapaamiset lastensuojelussa ja perheneuvolassa jatkuivat. Mies kävi väkivallan katkaisusuohjelmassa.

Vuoden kuluttua Siiri ei enää pelännyt fyysistä väkivaltaa. Mies ei ollut rikkonut lähestymiskieltoa ja lastenkin olo koheni. Kotipalvelu lopetettiin Siirin pyynnöstä. Siiri muutti uuteen asuntoon. Mies ei edelleenkään suostunut keskustelemaan lastenvalvojan kanssa ja tekemään sopimusta lasten tapaamisesta

Siiri kertoi, että oli iloinen siitä, että poliisi täytti riskinarvioinnin lomakkeen hänen kanssaan ja ohjasi MARAK:iin. Hän oli tyytyväinen, että sai jutella tapahtuneesta naispoliisin kanssa. Siiri ei usko, että olisi itse osannut hakea apua. Siiri oli tyytyväinen saamaansa apuun ja siihen että väkivallasta kysyttiin ja koki, että vasta lomakkeen täytön/tukihenkilön kanssa käydyssä keskustelun yhteydessä on ymmärtänyt mm. henkisen väkivallan puolen. Siiri sai tarvitsemansa ja pyytämänsä avun. Hän oli erittäin tyytyväinen tukihenkilöön, lastensuojeluun ja perheneuvolaan, jonka kautta saanut apua kotipalvelusta. Siiri koki, että kotipalvelusta ollut paljon hyötyä, koska ollut itse niin väsynyt ettei olisi kaikkea jaksanut yksin hoitaa. Siiri on saanut MARAK:n kautta tarvitsemaansa apua myös silloin kun tekijä ei ole suostunut yhteistyöhön esim. tapaamissopimuksia tehtäessä. Nyt hän kokee silmiensä auenneen. Vasta nyt hän ymmärtää myös väkivallan henkistä puolta.

9. Kehittämiskohteita

Pilottivaiheessa tehtyjen havaintojen perusteella MARAK:n menestyksellinen toteuttaminen edellyttää strukturoitujen toimintamallien, koulutuksen ja työmenetelmien sopimista niin valtakunnallisesti kuin paikallisestikin jo heti toiminnan alkuvaiheessa. Pilotissa listatuissa suosituksissa jatkotoimenpiteistä todettiin, että paikkakunta-kohtaista koulutusta on järjestettävä riittävästi, jotta toimijoilla on tietoa lähisuhde- ja perheväkivallasta ilmiönä, väkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta, MARAK-menetelmästä ja prosessista sekä moniammatillisesta työskentelystä ja toiminnalle tulee luoda selkeä rakenne paikallistasolla, jotta työskentely saa virallisen aseman ja johdon tuen ja se voidaan nivoa muuhun paikalliseen väkivallan vähentämisen työhön. Pilotointi osoitti myös, että riskinarviointi ei ole rutiinia vaan parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin käyttöönotto edellyttää systemaattista väkivaltakokemusten kartoitusta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Myös tukihenkilötoiminnan kehittäminen havaittiin pilotin pohjalta tärkeäksi. Runsaan kolmen vuoden kokemusten perusteella samat kehittämiskohteet ovat edelleen ajankohtaisia Suomessa, mutta myös menetelmää pidempään käyttäneessä Britanniassa (ks. myös Steel ym. 2011).

Kokoamme tässä luvussa arvioinnin pohjalta syntyneitä johtopäätöksiä. Arvioinnissa kiinnitettiin erityisesti huomiota työryhmän työskentelyn tehokkuuteen sekä miten menetelmällä kyettiin parantamaan uhrin turvallisuutta.

MARAK:n hyödyt

Riskinarviointilomake on osoittautunut tehokkaaksi väkivallan kartoittamisen välineeksi. Lomake on työväline, jonka avulla voidaan kartoittaa väkivaltaa ja sen kysymykset ohjaavat työntekijää huomioimaan asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaisemmin, jolloin kokonaiskuva asiakkaan tilanteesta paranee.

Uhreille tehdyistä haastatteluista kävi selvästi ilmi, että riskinarviointilomakkeen täyttäminen yhdessä viranomaisen tai muun toimijan kanssa oli ollut uhrille itselleen havainnollistava kokemus siitä, miten pahassa väkivallan kierteessä uhri elää:

En ollut itse ymmärtänyt aiemmin olleeni väkivallan uhri, lomakkeen täyttämisen myötä ymmärsin väkivallan laajuuden. Tapaukseni ohjattiin MARAK:iin ja sain tukihenkilön, joka oli todella hyvä ja tärkeä minulle. Olen kokenut työskentelyn erittäin hyväksi. Minulle on tullut olo, että minut otetaan tosissaan, olen tärkeä ja minusta välitetään.” (ks. myös Piispa ym. 2012, 22–24).

Tulokset osoittavat, että menetelmän avulla on pystytty vähentämään poliisin tietoon tulevan vakavan parisuhdeväkivallan uusiutumista ja uhrin ovat saaneet tarvitsemaansa apua. Monilla uhreilla oli historiassaan toistuvaa väkivaltaa ja useita kontakteja sekä rikosilmoituksia saman tekijän tekemästä parisuhdeväkivallasta poliisille. Runsaassa 70 prosentissa tapauksista toistuva väkivallan kierre saatiin katkaistua, eikä heiltä tullut enää uusia rikosilmoituksia poliisille väkivallasta puolen vuoden sisällä MARAK:sta, eikä myöskään väkivallan tai vainon kokemuksia. Myös pidemmän, vuoden, seurannan tulokset ovat lupaavia, sillä 70 prosentilla väkivalta oli loppunut. Tilanteet, joissa väkivalta uusiutui, olivat tyypillisesti sellaisia, missä parisuhde edelleen jatkui, tekijälle määrätty lähestymiskielto päättyi, oikeuskäsittely aikaisemmasta väkivaltatapauksesta lähestyi tai uhri joutui olemaan edelleen tekemisissä väkivallan tekijän kanssa yhteisten lasten asioissa. Jatkossa on tärkeää miettiä toimenpiteitä erityisesti erotilanteeseen ja siihen, miten turvata lasten huolto ja tapaamiset tilanteissa, joissa uhka väkivallan jatkumiselle on (ks. myös Karhuvaara ym. 2013).

Erotilanteissa on tärkeää kiinnittää huomiota myös vainoon. Tulosten mukaan vajaalla 40 prosentilla vaino ja erilaiset häirinnän muodot jatkuivat edelleen MARAK:ssa tehtyistä toimenpiteistä huolimatta. Vainoaminen on kriminalisoitu vuoden 2014 alusta (RL 25; 7). Laki mahdollistaa myös korvauksen saamisen terapiakäynneistä ja muista vainoamisen aiheuttamista kuluista kuten esim. hälytynjärjestelmistä, kun syy-yhteys pystytään osoittamaan. MARAK:lle vainottujen auttaminen asettaa monelaisia haasteita ja uusia työvälineitä heidän auttami-

seensa tarvitaan. Lain uudistus on tervetullut, sillä tutkituista harvat olivat ilmoittaneet kokemastaan vainosta poliisille.

MARAK:n haasteet

Riskinarviointi lähtee parisuhdeväkivallan uhriksi joutuneen henkilön tunnistamisesta. Kun parisuhdeväkivallan uhri on tunnistettu, tehdään riskinarviointi. Kokemukset runsaan kolmen vuoden ajalta osoittavat, että kaikilla toimijoilla ei ole riittävästi osaamista parisuhdeväkivallasta ilmiönä ja väkivallan tunnistamisesta. Jos parisuh-teessa tapahtuvaa väkivaltaa ei tunnisteta tai siihen ei osata puuttua, puuttuvat edellytykset arvioida väkivallan uusiutumisen riskiä. Riskinarviointilomakkeen käyttö on edelleen vähäistä ja keskittyy muutamiin keskeisiin toimijoihin. Pilotissa tehdyn kyselyn mukaan vain 32 prosenttia MARAK-työryhmien jäsenistä käytti lomaketta ja ohjasi tapauksia kokoukseen (Piispa ym. 2012, 25). Tämä tilanne ei liene paljoakaan parantunut, vaan edelleen ohjaukset työryhmään tulevat pitkälti samoilta toimijoilta, eikä riskinarvioinnin lomaketta ole otettu käyttöön laajasti työvälineenä.

Eniten ohjauksia tuli turvakodilta ja poliisilta. Sekä poliisin että turvakodin työssä lähisuhdeväkivaltailmiö on keskeinen osa työtä ja väkivalta tunnistetaan. Terveystieteiden ohjauksia tulee vähän. Kuitenkin tiedetään tutkimusten perusteella, että väkivallan uhrit käyttävät enemmän terveydenhuollon palveluja ja että terveydenhuolto voi olla ainut viranomaiskontakti mihin uhri hakeutuu (Notko ym. 2001).

Tukihenkilötoimintaan ohjaamisessa on edelleen haasteita. Tulosten mukaan vain puolella uhreista oli tukisuhde, ja paikkakuntien välillä oli suuria eroja. Koulutuksessa on jatkossa kiinnitettävä huomiota siihen, että riskinarvioinnin yhteydessä tarjotaan tukihenkilöä ja että tukihenkilöä tarjotaan myös myöhemmin prosessin aikana. Väkivallan uhri voi olla riskinarvioinnin tilanteessa niin järkyttynyt, ettei hän osaa ottaa tarjottua tukihenkilöä vastaan.

Osa-alueet, joita jatkossa tulisi kehittää:

1. Parannetaan MARAK:n ja riskinarvioinnin lomakkeen käyttöönottoa ja tunnettuutta

MARAK pitää nivoa paremmin muuhun paikalliseen toimintaan, jotta kaikilla toimijoilla, työskentelevät he sitten vähemmistöryhmien, väkivallan tekijöiden tai muiden erityisryhmien kanssa on tietoa mitä MARAK on, miten se toimii ja selkeä ohjaus, miten asiakkaan voi saada MARAK:iin (ks. myös Steel ym. 2011, 20). Paikkakunnilla pitää tiedottaa MARAK:sta laajasti kaikille toimijoille ja myös väestölle. Joensuussa tiedottaminen on ollut tehokasta ja se näkyy ohjausten määrässä. Kaikilla toimijoille tulee olla selkeä ohjeistus ja tietoa siitä, ke- neen heidän tulee ottaa yhteyttä, jos haluavat ohjata asiakkaansa MARAK:iin.

MARAK pitää linkittää myös paikkakuntien muihin olemassa oleviin toimintamalleihin asiakkaan auttamiseksi sekä strategiseen työhön lähisuhde- ja perheväkivallan vähentämiseksi. Viimeisimmät mukaan lähteneet paikkakunnat ovat saaneet kimmokkeen toimintamallin käyttöönotosta paikkakuntien moniammatillisissa strate- gisissa työryhmissä, ja tämä on selvästi helpottanut menetelmän käyttöönottoa, kuten työryhmän kokoamista. Linkittämällä MARAK olemassa oleviin työryhmiin ja toimintamalleihin vähennetään kaksinkertaista työtä. Tehokas MARAK-työskentely edellyttäisikin kaikkien toimijoiden kykyä tunnistaa lähisuhdeväkivaltaa. (Steel 2011, 15).

Erityisesti poliisi toi esille useilla paikkakunnilla sen, että lomakkeiden täyttö koettiin raskaana ja paljon ai- kaa vievänä prosessina. Raskaaksi sen tekee erityisesti suostumuksen kysyminen. Suomen lainsäädäntö edellyt- tää, että asiakkaalta kysytään suostumus tietojen katsomiseen ja luovutukseen työryhmän käsittelyyn erikseen jokaiselta työryhmään osallistuvalla taholta. Tämä hidastaa ohjausta MARAK:iin. Britanniassa ohjaus voidaan tehdä ilman asiakkaan suostumusta silloin kun on kyse vakavan väkivallan riskeistä.

2. Järjestetään lisää koulutusta MARAK:sta ja lähisuhdeväkivallasta

Paikkakunnilla tarvitaan koulutusta väkivaltailmiöstä ja sen kohtaamisesta sekä perusteellisempaa koulutusta MARAK:n työvälineistä, menettelytavoista ja toimintamalleista. Väkivaltaan puuttumiseen on tuotettu materiaa- lia (Siukola 2014).

Koulutusta tulee järjestää paikkakuntakohtaisesti kullekin työryhmälle erikseen toiminnan alussa ja toiminnan aikana. Työryhmälle yhteisesti annettava koulutus antaa mahdollisuuden luoda yhteinen tietoperusta toimijoille, oppia tuntemaan toisensa paremmin sekä oppia yhteinen kieli, jolla väkivallasta tai sen uhreista puhutaan. Tämä kaikki edesauttaa yhdessä työskentelyä ja yhteistyötä. Koulutustilaisuudet toiminnan alkamisen jälkeen antavat mahdollisuuden tarkastella, ovatko kaikki toimijat omaksuneet käytettävät työvälineet ja -menetelmät. Lisäksi koulutukset osaltaan aktivoivat muun muassa riskinarviointilomakkeen käyttämistä väkivallan kartoittamisen välineenä.

3. Selkeytetään MARAK:n ja muiden moniammatillisten menetelmien roolia

MARAK:n ohella on monia muitakin moniammatillisia menetelmiä, joilla pyritään auttamaan lähisuhdeväkivallan uhreja. Näiden menetelmien välisiä yhteyksiä tulee selkeyttää, jotta voidaan välttää päällekkäisyyksiä ja toisaalta pystytään tukemaan toimenpiteiden priorisointia. (ks. myös Steel ym. 2011, 21.) Esimerkiksi Ankkurimallissa ehkäistään perhe- ja lähisuhde-väkivaltaa puuttamalla tapauksiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä ohjaamalla perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolet tarkoituksenmukaisen avun piiriin. Ankkuri-malli perustuu moniviranomaisyhteistyöhön, jossa eri viranomaiset työskentelevät yhdessä poliisiasemalla. Ankkuri-tiimi muodostuu poliisin, sosiaalityöntekijän, psykiatrisen sairaanhoitajan ja nuorisotyöntekijän muodostamasta ryhmästä, joista kaikki, poliisia lukuun ottamatta, ovat kunnan työntekijöitä. Ankkuri-tiimi tekee puheeksioton ja arvioi riskinarviointilomakkeen perusteella vakavan parisuhdeväkivallan uusiutumisen riskin ja ohjaa tapauksen laajemman MARAK-työryhmän käsiteltäväksi. Ankkuri-tiimi hoitaisi nopeasti asian alkuvaiheen toimet ennen myöhemmin järjestettävää MARAK-kokousta. (ks. lisää SM 2013, 58–60.) Ankkuri ja MARAK ovat toisiaan täydentäviä, ei toisiaan poissulkevia malleja puuttua parisuhdeväkivaltaan.

4. Otetaan käyttöön MARAK:n rinnalle väkivallan tekijän ohjaamista katkaisuojelmaan

On tärkeää kehittää yhteyksiä MARAK:n ja tekijöiden väkivaltakäyttäytymisen hallitsemiseen suunnattujen palveluiden kanssa. THL:n julkaisemassa Katkaise väkivalta -oppaassa (Hyvärinen ja Hautamäki 2013) on kuvattu yhteistyömalli, jossa poliisi ohjaa esitutkinnassa lähisuhde- ja perheväkivaltarikoksesta epäillyn henkilön väkivaltaa katkaisevaan palveluun. Yhteistyömallin avulla saadaan linkki uhrin kanssa työskentelevän MARAK:n ja tekijän kanssa työskentelevän katkaisuohjelman välille ja voidaan koordinoida auttamista tehokkaammin.

5. Kehitetään MARAK-työryhmiä ottamaan huomioon paikalliset yhteisöt

Paikkakuntien väestössä on eroja esimerkiksi ikärakenteen, erilaisten etnisten tai kulttuuristen vähemmistöjen suhteen. Esimerkiksi Vaasassa on ulkomaalaisten vastaanottokeskus ja Joensuun seudulla paljon venäjänkielisiä maahanmuuttajia. Työtä on tehtävä myös sen varmistamiseksi, että MARAK-työryhmät heijastaisivat paikallisia yhteisöjään. Vähemmistöryhmien (etnisyys, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt) edustajien osallistumista työryhmien toimintaan tulisi tukea ja kannustaa, jotta heidän yhteisönsä kuuluvia lähisuhdeväkivallan uhreja saataisiin paremmin MARAK-käsittelyn piiriin. (Steel ym. 2011, 21–22.)

6. Valtakunnalliseen koordinointiin ja ohjaukseen varataan riittävät resurssit

MARAK-mallin ylläpitäminen ja kehittäminen sekä poikkihallinnollisen yhteistyön järjestäminen on vaativaa työtä ja edellyttää valtakunnallista koordinaatiota. Koordinaatiolla tuetaan mallin paikallista käyttöönottoa. Mallin käyttöä tulee seurata, arvioida ja kehittää valtakunnallisesti. Toiminnan edetessä tulee esiin uusia ilmiöitä ja haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien (esim. etniset- ja kulttuuriset vähemmistöt) erityistarpeita, joita paikallisessa työskentelyssä ei ole aikaisemmin huomioitu. Näitä varten tarvitaan jatkuvaa kouluttamista, kokemusten välittämistä ja työryhmien työskentelyn tukemista valtakunnallisesti. Toiminta ei ole vielä vakiintunutta ja mallin levittäminen on vasta aluillaan, eikä etene ilman valtakunnallista koordinaatiota, tiedottamista ja kouluttamista.

Liitteet

Liite 1. Lomake: Uhrille tehtävä haastattelu

Tiedon keruu:

Tiedon antanut työntekijä
Paikkakunta
Tunnistenumero
Tapaus käsitelty MARAK:ssa
Haastattelupäivämäärä

Tukisuhteen tilanne:

Tukisuhde voimassa
Tukisuhde päättynyt sovitusti
Tukisuhde päättynyt/asiakasta ei tavoiteta tiedonkeruuta varten
Asiakkaalla ei ole tukisuhdetta

Onko asiakas edelleen parisuhteessa (avio- tai avoliitto, seurustelusuhde) väkivaltaa aiheuttaneen tekijän kanssa?

Kyllä/ei

Jos asiakas ei ole parisuhteessa, onko edelleen muutoin tekemisissä tämän väkivaltaa hänelle aiheuttaneen henkilön kanssa?

lasten vuoksi (esim. lasten tapaamiset ja huoltajuuskysymykset)
eroasiat (esim. pesänjako)
muut syyt

Onko tämä em. henkilö PUOLEN VUODEN sisällä, MARAK-käsittelyn jälkeen:

Käyttänyt fyysistä väkivaltaa asiakkaaseen (esim. töniminen, lyöminen, kuristaminen, potkiminen, hukuttaminen, tappamisen yritys)
Kyllä/ei/ei tietoa

Käyttänyt seksuaalista väkivaltaa asiakkaaseen (esim. seksuaaliset loukkaamiset, painostaminen seksiin, ei-toivottu koskettelu, raiskaaminen, tahallisen kivun aiheuttaminen seksin aikana)
Kyllä/ei/ei tietoa

Häirinyt tai vainonnut asiakasta (esim. tekstiviestein, soitoin, kyttämällä, tulemalla luvatta asuntoon, uhannut itsemurhalla/yrittänyt itsemurhaa, uhannut tappaa sinut/lapset)
Kyllä/ei/ei tietoa

Onko tämä em. tekijä kohdistanut fyysistä/ seksuaalista väkivaltaa tai vainoa/häirintää asiakkaan lapsiin?

Jos kyllä, niin millaisia teot ovat olleet?

Haluatko kertoa omista kokemuksistasi MARAK:iin liittyen? (risut ja ruusut)

Liite 2: Eettinen arvio ja tarvittavat luvat selvityksen toteuttamiseen

Tutkimusaineisto sisältää arkaluonteista tietoa ja siinä yhdistetään rekisteritietoja kyselylomakkeen tietoihin. Tietojen yhdistäminen ja tietojen käyttäminen tutkimuskäytössä perustuvat vastaajan omaan suostumukseen ja tietoja käsitellään anonyymisti.

THL konsultoi Tietosuojavaltuutetun toimistoa tietosuoja- ja salassapitokysymyksistä kokeilun aikana. Tietosuojavaltuutetun konsultoinnin (Tietosuojavaltuutetun toimisto 30.9.2010) pohjalta laadittiin kaksi erillistä suostumuslomaketta, joista toisessa pyydetään asiakkaan suostumus luovuttaa hänen tietojaan moniammatillisen työryhmän käsittelyyn. Lomakkeella listattiin jokainen työryhmään osallistuva taho erikseen ja asiakkaalta pyydettiin suostumus kunkin tahon keräämien tietojen luovuttamiseen työryhmän käsittelyyn.

Toisella lomakkeella pyydetään erikseen suostumus riskinarviointilomakkeen tietojen yhdistämiseen poliisin tietojärjestelmän rikosilmoitustietoihin tutkimusta varten, lupa kysyä tukihenkilötoiminnasta tietoa väkivallan jatkumisesta sekä yhteystietojen antamiseen tutkijoille mahdollista haastattelua varten. Kullekin paikkakunnalle laadittiin omat suostumuslomakkeet.

Paikkakunnilla täytetyt riskinarviointilomakkeet ja suostumuslomakkeet lähetetään THL:een. Henkilötunnuksen ja tutkimusnumeron yhdistävä koodi säilytetään THL:ssä erikseen ja tuhotaan tutkimuksen päätyttyä.

Poliisin tietojärjestelmästä tiedot poimitaan henkilötunnusten avulla. Tiedot tallennetaan erilliseen tiedoston tunnusnumeroilla. Poliisihallitus on antanut luvan poliisin tietojärjestelmiin rikosilmoitustietojen tarkistamiseen. Käyttö tapahtuu valvotusti ja siihen anottiin lupa Itä-Uudenmaan poliisilaitokselle.

Tietojen keräämistä varten väkivallan jatkumisesta THL toimitti tukihenkilötoimintaa tarjoaville järjestöille tunnistenumeroilla ja nimellä varustetut listaukset MARAK:ssa mukana olleista asiakkaista (samat järjestöt ovat edustettuina myös paikallisissa MARAK-työryhmissä). Tukihenkilöt tallensivat tiedot tunnistenumeroilla webropol-lomakkeelle.

Liite 3. Taulukot

Liitetaulukko 1: THL:n antamat koulutukset (1.4.2012–30.3.2014)

Päijät-Häme	Oulu	Helsinki	Lappeenranta	Vaasa	Vantaa	Jyväskylä	Joensuu	Kotka	Mikkeli
28.3.2013	-	4.10.2013	5.11.2013	15.11.2013	7.3.2013	23.10.2013	8.10.2013	16.1.2014	31.1.2014
		12.9.2013	9.4.2013	12.2.2013	7.2.2013	8.11.2012	19.2.2013	20.1.2014	5.2.2014
		4.9.2013	15.2.2013	22.1.2013	7.11.2012		4.9.2012	14.2.2014	
			23.11.2012	23.1.2014	28.8.2012				
			2.10.2012	15.4.2014	22.5.2012				
			25.9.2012		9.1.2014				
					3.4.2014				

*Punaisella kirjatut kaikille avoimia ns. massakoulutuksia, mustalla kirjatut pienten työyhteisöjen sisäisiä.

Liitetaulukko 2: THL:n MARAK-esittelyt Suomessa (1.4.2012–31.10.2013)

PVM ja paikka	Tilaisuus
Helsinki 24.4.2012	Rikosuhripäivystyksen koulutuspäivä aluejohtajille
Tampere 26.9.2012	Avin koulutus yhdyshenkilöille
Turku 9.10.2012	Avin koulutus yhdyshenkilöille
Vantaa 29.11.2012	Vantaa Väkivaltafoorumi
Helsinki 30.11.2012	MARAK-esittely
Rovaniemi 4.12.2012	Avin koulutus yhdyshenkilöille
Oulu 23.1.2013	Avin koulutus yhdyshenkilöille
Seinäjoki 5.2.2013	Avin koulutus yhdyshenkilöille
Kotka 15.5.2013	MARAK-esittely työryhmälle
Porvoo 23.5.2013	MARAK-esittely työryhmälle
Kokkola 13.8.2013	MARAK-esittely paikalliselle lähisuhteleväkivaltatyöryhmälle
Kajaani 10.9.2013	MARAK-seminaari
Pori 18.9.2013	Ehkäisevän päihdetyön-seminaari
Seinäjoki 25.9.2013	MARAK-seminaari
Mikkeli 26.9.2013	MARAK-esittely/ koulutus työryhmälle

Liitetaulukko 3: THL:n koordinaattorin osallistuminen kokouksiin (1.4.2012–30.5.2014).

Päijät-Häme	Oulu	Helsinki	Lappeenranta	Vaasa	Vantaa	Jyväskylä	Joensuu
16.4.2012	8.5.2012	15.5.2012	28.6.2012	10.9.2012	21.8.2012	17.4.2012	27.6.2012
17.9.2012	12.9.2012	9.9.2012	7.8.2012	30.10.2012	16.10.2012	18.9.2012	10.9.2012
18.3.2013	8.5.2013	20.11.2012	2.10.2012	16.4.2013	11.12.2012	19.3.2013	12.12.2012
14.10.2013	18.12.2013	29.1.2013	8.1.2013	22.10.2013	15.1.2012	14.5.2013	13.2.2013
		21.5.2013	9.4.2013	15.4.2014	12.3.2013	6.5.2014	8.1.2014
		27.8.2013	4.6.2013		20.8.2013		
		19.11.2013	5.11.2013				
		17.1.2014	4.3.2014				
		28.1.2014					

Lähteet

British Crime Survey (<http://www.crimesurvey.co.uk/>)

CAADA (2010). Best practice guidance.

Coy, M. & Kelly, L. (2011). Islands in the stream: An evaluation of four London independent domestic violence advocacy schemes. London: London Metropolitan University Child and Women Abuse Studies Unit.

Howarth, Emma, Stimpson, Louise, Barran, Diana & Robinson, Amanda (2009). Safety in Numbers. A Multi-site Evaluation of Independent Domestic Violence Advisor Services. London: The Henry Smith Charity.

Karhuvaara Marjatta, Kaitue Sanna & Ruuhilahti Susanna (2013). Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen oppaia 30/2013. Tampere.

Martin, Patricia Yancey (2007). Coordinated community services for victims of violence. Teoksessa: O'Toole, Laura L., Jessica R. Schiffman, and Margie L. Kiter Edwards (Eds). Gender Violence: Interdisciplinary Perspectives, 2/e. New York: New York University Press.

Notko, Marianne, Holma, Juha, Husso, Marita, Virkki, Tuija, Laitila Aarno, Merikanto, Juha & Mäntysaari, Mikko (2011). Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen erikoissairaanhoidossa. Duodecim 2011; 127(15): 1599–606.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, henkikirjollisuuden seurantajärjestelmä, 1.10.2013

Phillips, Michelle (2014). Safer Families Sooner. Esitelmä seminaarissa MARAK kokemusten vaihtoa 28.5.2014.

Piispa, Minna, Tuominen, Mia & Ewalds, Helena (2012). MARAK-kokemuksia parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin menetelmän kokemuksista Suomessa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportteja 10/2012. Juvenes Print. Helsinki.

Robinson, Amanda (2003). The Cardiff Women's Safety Unit: A Multi-Agency Approach to Domestic Violence. Final Evaluation Report. School of Social Sciences. Cardiff University.

Robinson, Amanda (2004). Domestic Violence MARACs for very high-risk victims in Cardiff, Wales: A process and outcome evaluation. School of Social Sciences. Cardiff University.

Robinson, Amanda (2006). Reducing Repeat Victimisation Among High-Risk Victims of Domestic Violence. Violence Against Women, 2006:8:761–788.

Robinson, Amanda (2009). Independent domestic violence advisors: a process evaluation. Final evaluation report 24th November 2009. Cardiff University.

Robinson, Amanda & Howarth, Emma (2012). Judging Risk: Key Determinants in British Domestic violence Cases. Journal of Interpersonal violence 2012(18) 1489–1518.

Robinson, Amanda & Tregidga, Jasmin (2005). Domestic Violence MARACs for very high-risk victims in Cardiff, Wales: views from the victims. School of Social Sciences. Cardiff University.

Robinson, Amanda & Tregidga, Jasmin (2007). The Perceptions of High-Risk Victims of Domestic Violence to a Coordinated Community Response in Cardiff, Wales. Violence Against Women, Nov 2007: 13:1130–1148.

Salmi, Venla & Lehti, Martti & Siren, Reino & Kivivuori, Janne (2009). Perheväkivalta Suomessa. Verkkokatsauksia 12. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Siukola, Reetta (2014). Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielenterveystyö. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen oppaia 34/2014. Tampere.

SM (2012). Turvallisempi huominen. 2012. Sisäisen turvallisuuden ohjelma. Sisäasiainministeriön julkaisuja 26/2012. Helsinki.

SM (2013). Ankkuri-malli moniviranomaisyhteistyössä. Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimenpiteen 24 toimeenpano alle 18-vuotiaiden rikoksen tekijöiden rikoskierteen ehkäisemiseen. Sisäasiainministeriön julkaisuja 30/2013. Helsinki.

Smolej, Mirka (2014). Kenelle väkivaltarikokset kasautuvat Suomessa? Poliisin tietoon tullut toistuva väkivalta ja sen uhrin. Yhteiskuntapolitiikka 1/2014, 21–37.

Steel, Nerissa, Blakeborough, Laura & Nicholas, Sian (2011). Supporting high-risk victims of domestic violence: a review of Multi-Agency Risk Assessment Conferences (MARACs). Research Report 55. Home Office.

STM (2010). Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010–2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 5:2010. Helsinki.

Tilastokeskus (14.6.2010). Julkaisematon taulukko.